Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...тямнай 1921 оной ...брийн 21-hээ гарана | № 111 (15734) | 1981 оной майн 14, четверг | Сэн 2 мүнгэн.

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДТЭ

«Ажалай, материальна ба элшэ ...эй нөөсэнүүдэй арьбалалта ...хын тула эрдэм, техникын ...лтануудые үргэнөөр хэрэглэ...лаар Москва хотын хэдэн ...приятиин коллективүүдэй гар... үүсхэл тухай» тогтоолые ...С-эй Центральна Комитет ба... абаба.

...гаргаша багатайгаар эсэсэй үн...үрэ дүнгүүдые туйлаха шу... байһан тухай КПСС-эй ЦК... Генеральна секретарь нүхэр ...И. Брежневэй заабаринуудые ...бэри болгон, ажалай, мате...льна ба элшэ хүсэнэй нөөсэ...ые шадаал һаа ехээр арьбал...арга олгоһон эрдэм, техникын ...лтануудые үйлэдбэридэ үр...эр нэбтэрүүлхын түлөө хүдэ... дэлгэрүүлхэ үүсхэлтэйгээр ...вагай хэдэн предприятиин кол...вүүд хандаһан байна гэжэ ...ол дотор тэмдэглэгдэнэ.

...рысөөнэй үүсхэлшэдэй — ...вагай И. А. Лихачевой нэрэм... автомобильна заводой, Мо...ай гутал оёдог «Заря» гэжэ ...лэдбэриин нэгэдэлэй ажалша кол...вүүдэй абаһан социалис уял... коллектив бүхэнэй, ажалшан ...эй ниитын зөөридэ гамтай... хандаха, бии байгаа бүхы ар...өөсэнүүдые, эрдэм, техникын ...лэдбэриин хүсые гүйсэд дүү...р хэрэглэхэ хүсэлэнтэй бай... элирхэйлэн харуулна.

...А. Лихачевой нэрэмжэтэ автомобильна заводой коллектив эрдэм, техникын туйлалтануудые үйлэдбэридэ хүрдан түргэнөөр нэбтэрүүлхын түлөө социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлээ. Оронной эрдэм-шэнжэлгын институтуудтай зохёохы харилсаа холбоогоо үргэдхэн гүнзэгырүүлһэнэй үндэһөөр автозаводойхид ажалай бүтээсэ ба продукциин шанарые дээшэлүүлхэ, үйлэдбэриин ажал хэрэгые оньһожоруулха, автомадаар хангаха, материальна болон элшэ хүсэнэй нөөсэнүүдые арьбалха талаар шэглүүлэгдэһэн 46 ехэ асуудалые хамтараа шиидхэхые уялгалһан байна.

Олоһон дүй дүршэлөө хэрэглэжэ, ЗИЛ-эй коллектив цехүүдые, үйлэдбэриин участогуудые һэльбэн шэнэлэлгын хүдэлмэрие түргэдхэхэ гэжэ шиидхээ. Абтаһан хэмжээ ябуулгануудаар автомобильнуудай хүдэлхэ сагые — 16 процентээр, двигательнүүдэй — 20 процентээр дээшэлүүлхээр хараалагдана. Үлөөдэһэ багаар гаргаха технологиие заводто нэбтэрүүлхэ булэг хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлгэ — табан жэлэй һүүл багта хара металлай прокат гаргашалгые жэлэй турша соо үйлэдбэрилэгдэһэн продукциин тоосоондо хараалагдаһан хэмжээнһээ 120 мянган тонноор бага болгохо арга олгохо байна.

Абаһан уялгануудаа дүүргэлгэ 1981—1985 онуудта арадай ажахыда 320 миллионһоо үлүү түхэригэй экономическа ашаг олзо оруулха, нормоһоо гадуур 500 мянган тонно бензин, пеэшэн ба котелой 45 мянган тонно түлишэ алмаха арга олгохо юм.

1981 оной ба бүхы табан жэлэй ехэ даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхын тула гутал оёдог «Заря» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд ба албахаагшад үйлэдбэриин арга нөөсэнүүдые эршэмтэйгээр хэрэглэнэ.

Нэгэдэлэй коллектив эхэнэрэй ба үхибүүдэй 1,5 миллион паар гутал оёхо хүсые болзорһоонь урид ашаглалгада оруулхые шиидээ. Түрүү технологическа аргануудые нэбтэрүүлһэнэй ашаар энэ табан жэлдэ шэнэ модель ба түхэл маягай 1800 гутал, тэрэ тоодо 800 ондоо түхэл маягтай үхибүүдэй гутал оёхо. Продукциин шанарые һайжаруулха, арһан ба бүд материалнуудые үртэһэ багатайгаар эсхэлгын аргануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ талаар хүдэлмэриин комплексно программа бэелүүлхые, энэнэй үндэһөөр табан жэлэй турша соо 32 миллион дүрбэлжэн дециметр арһан эдлэл хэрэгсэлнүүдые алмахые, арьбалһан материалнуудаараа 1,1 миллион паар гутал оёхые эрдэм-шэнжэлгын эмхинүүдтэй хамта хараалба.

Москвагай предприятинууд болон эмхинүүд түрүү коллективүүдэй шэнэ үүсхэлые үргэнөөр дэмжэнэ гэжэ тогтоол дотор тэмдэглэгдэнэ. Станок бүтээлгын «Красный пролетарий» болон Серго Орджоникидзиин нэрэмжэтэ заводууд, «Москвагай электролампова завод», гардинно-кружевагай, «Мосточлегмаш», «Красный богатырь» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлнүүд, Октябриин 60 жэлэй ойн нэрэмжэтэ автотракторна электроаппаратурын завод, тоололго-шэнжэлгын машинануудай завод, пумаажан бүд нэхэдэг Фрунзиин нэрэмжэтэ фабрика болон бусад предприятинууд түрүү техникэ, технологи хэрэглэһэнэй үндэһөөр ажалай, материальна ба элшэ хүсэнэй нөөсэнүүдые арьбалха талаар үндэр социалис уялгануудые абаба.

Багсаамжалхада, 20 миллиардһаа дээшэ түхэригэй арадай ажахын ашаг олзо үгэхэ 6 мянга шахуу шэнжэлгэ болон туршалгын үрэ дүнгүүдые арадай ажахыда дамжуулан нэбтэрүүлхые Москвагай эрдэмтэд уялгалба. Зохёохы харилсаан тухай договорнуудаар институдуудай коллективүүд Москвагай мянгаад предприятида эрдэм, техникын талаар туһаламжа үзүүлхэ байна.

Хүдэлдэг хүнүүдэй тоое олошоруулангүй, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар энэ табан жэлдэ продукци үйлэдбэрилэн гаргалгые ехэдхэхэ гэжэ Москвагай промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд уялгалба. Үйлэдбэрие оньһожоруулха, автомадаар хангаха хэрэгсэлнүүдые ниислэл хотын предприятинуудта нэбтэрүүлһэнэй ашаар табан жэлэй түрүүшын жэлдэ гар ажал хэдэг хүдэлмэришэдэй тооe 20 мянган хүнөөр хороохые хараалагдаа.

Ажалай, материальна ба элшэ хүсэнэй нөөсэлэлгые арьбалха зорилготойгоор эрдэм, техникын туйлалтануудые үйлэдбэридэ үргэнөөр нэбтэрүүлхын түлөө хүдэлөөе дэлгэрүүлһэн Москва хотын түрүү предприятинуудай коллективүүдэй үүсхэлые КПСС-эй Центральна Комитет һайшааба.

Ажалай, түүхэй эдэй, материалнуудай, түлишын ба электрын элшэ хүсэнэй гаргашануудые арьбалхын тула шэнэ техникэ ба технологи нэбтэрүүлхэ, энээнэй үндэһөөр эрхим шанартай продукци ехээр гаргаха талаар Москва хотын түрүү предприятинуудай дүй дүршэлые эдэбхитэйгээр хэрэглэхыень союзна республиканууудай Компартинуудай ЦК-нуудта, партиин крайкомууд болон обкомуудта, министерствэнүүд ба албан зургаануудта, ВЦСПС болон ВЛКСМ-эй ЦК-да дурадхагдаа. Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ угтамжын түсэбүүдые, социалис уялгануудые зохёожо абахадаа, үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ талаар бии байгаа нөөсэнүүдые, арга боломжонуудые бүрин хүсэдөөр хэрэглэхыень туйлаха.

ҮЗЭЛ СУРТАЛАЙ ҮНДЭР ХЭМЖЭЭНДЭ

Эдэ үдэрнүүдтэ хсто городуудта коммунистнууд болон партийнабэшэ хүнүүдэй политическэ һуралсалай жэл дүүрэжэ, түгэсхэлэй хэшээлнүүд үнгэргэгдэхэнь гээшэ. Хүдөө нютагта партийна болон комсомолой политическэ һуралсал апрель һарын һүүл багаар, хабарай тарилгын урдахана дүүрээ бэлэй.

1980—1981 онуудай политическэ ба экономическа һуралсалай жэл онсо илгаатай, гүн гүнзэгы удха шанартай үе сагта болoжо үнгэрбэ. Ушар юуб гэхэдэ, түрэл Коммунис партиин XXVI съездын олон талын бэлэдхэлэй, тэрэнэй хүдэлмэриин үедэ, мүн съездын баталан абаһан түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлжэ эхилһэн үедэ тэрэ үнгэрөө гэжэ онсолон тэмдэглэлтэй. Съездын урда тээ политическэ һуралсалда хабаадагшад «1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүдэй» КПСС-эй ЦК-гай проектые зүбшэн хэлсэһэн, үргэнөөр шудалһан байна.

КПСС-эй XXVI съездын делегадуудай һайшаан дэмжэһэн, «Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVI съездэ КПСС-эй Центральна Комитедэй тоосоон болон дотоодын ба гадаадын политикын талаар партиин бэелүүлхэ ээлжээтэ зорилгонууд» гэһэн нүхэр Л. И. Брежневэй элидхэл хадаа зохёохы марксизм-ленинизмын гайхамшаг, холын хараатай, гүн гүнзэгы удхатай документ мүн болоно. Тэрээн дотор парти болон арадай зохёон байгуулхы ажал ябуулгын баян дүй дүршэл согсологдонхой, экономическа ба социальна хүгжэлтын, совет хүнүүдэй ажабайдалай материальна болон оюун бодолой хэм хэмжээе хэлбэришэгүйгөөр дээшэлүүлхэ, манай оронoй хүсэ шадалые саашадань бэхижүүлхэ талаар гол шухала зорилгонууд эли тодоор тодорхойлогдонхой.

Тиимэл хадань коммунистнууд, комсомолшууд, манай бүхы ажалшад съездын материалнуудые урма баяртайгаар уттажа, тэрэл дарынь бүгэдэ ниитээрээ шудалжа эхилээ бэлэй. Съездын һүүлээр пропагандистнарай республиканска, районно семинарнууд үнгэргэгдөө. Тэдээн дээрэ КПСС-эй XXVI съездын делегадууд, хүтэлбэрилхы партийна болон совет тушаалтад, эрдэмтэд үгэнүүдые хэлэжэ, съездын документнүүдэй гүн удхые хүн бүхэндэ ямар аргаар тайлбарнлан ойлгуулхаб, яажа полит-һуралсалай аша үрые дээшэлүүлхэб, ямар асуудалнуудта гол анхаралаа хандуулхаб гэхэ мэтэ зүбшэл заабаринуудые үгэһэн байна. КПСС-эй обкомой Политическэ гэгээрэлэй байшан, райкомуудай партийна кабинедүүд методическа заабаринуудые, мүн республика болон районойнгоо экономическа ба социальна хүгжэлтые харуулһан тусхай материалнуудые бэлдэжэ, партийна организацинуудта эльгээгээ.

Политическэшье, экономическашье һуралсалай бүхы шатануудта март һараһаа хойшо партиин XXVI съездын материалнуудые, нэн түрүүн нүхэр Леонид Ильич Брежневэй тоосоото элидхэлые шудалжа эхилээ һэн. Партиин Центральна Комитедэй заабариин ёһоор, полит-һургуулида, марксизм-ленинизмын үндэһэ һуури шудалха һургуули болон экномическа һуралсалда 8—10 хэшээл, харин теоретическэ болон методологическа семинарнуудта, партийно-ажахын эдэбхитэдэй һургуулинууд ба марксизм-ленинизмын университедүүдтэ 4—5 хэшээл үнгэргэхэ ёһотой байгаа. Республикымнай диилэнхи олон партийна организацинууд энэ заабари саг соонь, аша үрэтэйгөөр дүүргээ гэжэ тэмдэглэлтэй. Илангаяа эмхи гуримтайгаар түгэсхэлэй хэшээлнүүд Хориин, Бэшүүрэй, Түнхэнэй, Кабанскын болон бусад районуудта үнгэрөө. Республикымнай мэдээжэ томо промышленна предприятинуудта, жэшээнь, авиационно, прибор бүтээлгын, локомотив-вагон заһабарилгын заводуудай, нарин сэмбын комбинадай, «Татарский ключ» гэжэ карьероуправлениин хүдэлмэришэд, БАМ-ай барилгашад түрэл партиингаа XXVI съездын материалнуудые оролдосотойгоор шудалжа, съездын захяа заабаринуудые хэрэг дээрэнь сүм бэелүүлхэ гэжэ эрмэлзэн хүдэлнэ. Тиихэдээ «... партиин үзэл сурталай-теоретическэ, политическэ-хүмүүжүүлгын, эмхидхэлэй ба ажахын хүдэлмэриин бодото нэгэдэл туйлаха тухай...» съездын тобшололые хүтэлбэри болгон абаһан байна бшуу.

Һуралсалай энэ жэлдэ элдэб түхэлэй политическэ ба экономическа һургуулинуудта бүхыдөө 75 мянга шахуу коммунистнууд, партийнабэшэ хүнүүд һуража байнхай. Тэдэнэй ехэнхинь эрдэм мэдэсээ дээшэлүүлхэ зуураа, хэһэн ажалдаа үнэн сэхээр хандадаг, олониитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг, үйлэдбэриин даабаринуудые саг болзор соонь, һайн шанартайгаар дүүргэдэг зон байха. Бүхы һурагшадай 60 процентһээ үлүүнь ажалдаа коммунис ёһоор хандахын түлөө бүгэдэ арадай хүдэлөөндэ хабаададаг байна бшуу.

Партийна болон комсомолой һуралсалай аша үрэ ба шанар имагтал пропагандистнуудай кадрнуудһаа дулдыдадаг гээшэ. Партиин XXVI съезд дээрэ нүхэр Л. И. Брежнев пропагандистнуудай хүдэлмэри үндэрөөр сэгнэжэ, иимэ үгэнүүдые хэлээ бэлэй: «Партиин үзэл суртал нэбтэрүүлэгшэ, эдэбхитэй пропагандистнууд марксистско-ленинскэ һуралсал ба олониитые хүмүүжүүлгын хэрэг хүгжөөлгэдэ, коммунизм байгуулалтын зорилгонуудые шиидхэлгэдэ тэдэнэй эдэбхи үүсхэл бадаргаха ябадалда тон шухала үүргэ дүүргэдэг».

Үнэхөөрөөшье, манай республика дотор хэдэн мянган пропагандистнууд зүрхэнэй һайхан уряалаар, сүлөө сагаа гамнангүй, энэ шухала партийна даалтабари нэрэтэй солотойгоор дүүргэжэ байдаг. Гансал партийна һуралсалда 2.800 гаран пропагандист хүдэлнэ. Тэдэнэй 93 процентнь коммунистнууд, 90 процентнь дээдэ болон дүүрэн бэшэ дээдэ һургуулитай хүнүүд болоно.

Мүнөө эгээл харюусалгатай, жэлэй туршада шудалһан, үзэһэн политическэ эрдэм мэдэсынгээ дүнгүүдые согсолон хараха, шэнжэлхэ саг хүрэжэ ерэбэ. Бүхы түхэлэй һургуулинуудта «Парти — совет арадай манлай» гэһэн темээр түгэсхэлэй хэшээлнүүд, семинарнууд болон конференцинүүд үнгэргэгдэхэ юм. Гансашье энэ темэ бэшэ, харин бүхы жэлэй туршада үзэһэн юумэнүүдээ нэгэдүүлэн, үргэн ехэ хөөрэлдөө хэхэ ушартай болоно гээшэ. Һуралсалда ябадаг шагнагшадые бултыень заабол түгэсхэлэй хэшээлдэ хабаадуулха, үгэ хэлүүлхэ тааруу зохид эрхэ байдал хангаха шухала.

КПСС-эй райкомууд, партийна комитедүүд һуралсалай байгша жэлые эмхи гуримтайгаар, эмхидхэлэй болон үзэл сурталай дээдэ хэмжээндэ хаа хаанагүй үнгэргэхын тула нэмэлтэ хэмжээнүүдые абаха зэргэтэй. Тиихэдээ политическэ болон экономическа һуралсалай жэлэй дүнгүүд гүнзэгыгөөр, шүүмжэлхы ёһоор партийна суглаануудта, райкомой бюро дээрэ харагдажа, саашадаа үзэл сурталай, политическэ-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри, партийна һуралсал таһалгаряагүйгөөр, аша үрэтэйгөөр ябуулха тодорхой хэмжээнүүд хараалагдаха болоно.

Республикымнай партийна организацинууд, бүхы коммунистнууд болон ажалшад КПСС-эй XXVI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бодотоор бэелүүлхын тула тэдээнһээ дулдыдаха бүхы юумэ хэхэ байһаниинь дамжаггүй.

...ОСКВА ...ЕРЭБЭ

...ПСС-эй Центральна Ко...ай, СССР-эй Верховно ...эй Президиумэй ба Со...правительствын уряа... Конгын Ажалай пар... ЦК-гай Түрүүлэгшэ, ... Арадай Республи... Президент, гүрэнэй ...ойлогшо, Министрнүү... Советэй Түрүүлэгшэ ... Сассу-Нгессо түрүүтэй ...ийно-гүрэнэй делегаци ...ёһоной албанай хэрэ... майн 12-то Москва ...

...С-эй ЦК-гай Гене... секретарь, СССР-эй ...вно Советэй Прези... Түрүүлэгшэ Л. И. ...нев, КПСС-эй ЦК-гай ...тбюрогой гэшүүн, ...эй Министрнүүдэй ... Түрүүлэгшэ Н. А. ...нов, КПСС-эй ЦК-гай ...бюрогой гэшүүн, ...эй гадаадын сэрэгүү...министр А. А. Громы...КПСС-эй ЦК-гай По...рогой гэшүүндэ канди...КПСС-эй ЦК-гай секре... Б. Н. Пономарев болон ... тусхай тушаалтад аэ... дээрэ Д. Сассу-Нгес...угтаба. (ТАСС).

ХАНИ БАРИСААНАЙ ОРШОН БАЙДАЛДА

Конгын Ажалай партиин ЦК-гай Түрүүлэгшэ, Конгын Арадай Республикын Президент, гүрэнэй толгойлогшо, Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ Дени Сассу-Нгессын хүндэлэлдэ КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Советэй Президиум, СССР-эй правительство майн 12-то Кремлиин Ехэ ордон соо сайлалга хэбэ.

Тэрэнэй хүтэлбэрилжэ ябаһан НРК-гай партийно-гүрэнэй делегациин гэшүүд Д. Сассу-Нгессотэй хамта сайлалгада хабаадалсаа.

Совет талаһаа — нүхэд Л. И. Брежнев, А. А. Громыко, Н. А. Тихонов, Д. Ф. Устинов, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй ба СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын орлогшонор, СССР-эй министрнүүд, СССР-эй Гүрэнэй комитедүүдэй түрүүлэгшэнэр болон бусад тусхай тушаалтад сайлалгада хабаадалсаһан байна.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежнев сайлалга дээрэ үгэ хэлэбэ.

Нүхэр Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ хэлэһэн үгэ

Хүндэтэ нүхэр Сассу-Нгессо!

Хүндэтэ айлшад! Нүхэдүүд!

Шэнэ, сүлөөтэ Африкые, политическэ ба социальна дэбжэлтын замаар дабшажа ябаһан залуу гүрэнүүдэй хани нүхэсэлые түлөөлһэн оронoй — Конгын Арадай Республикын партийно-гүрэнэй делегациие үнэн зүрхэнһөө амаршалжа байһандаа урма баяртайбди.

Африка хадаа гадаадын булимтарагшадай эзэмдэн эдлэдэг нютаг байһан, Африкын арадуудай хуби заяанда хабаатай асуудалнуудай тэдэнэй ара нюрганда, колониальна гүрэнүүд болон уласхоорондын монополинуудай дундаханал шиидхэгдэдэг байһан үе саг үнгэрэн ошоо.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай һүүлэй жэлнүүдтэ Африкын 50-яад гүрэн бэеэ дааһан байдалтай болоо. Уласхоорондын ажабайдалда эдэнэй хабаадалсалга дэлхэйн политикада шэнэ, һайшаалтай хүсэ нэмээгээ. Империализмда, колониализмда эсэргүү зүрюу харша тэмсэлэй үндэһэ һуури дээрэ Африкын оронуудые нэгэдүүлгын үндэр уг зорилготой Африкын нэгэдэлэй эмхи эдэ гүрэнүүдэй һанал бодолые, хүсэл эрмэлзэлые элирхэйлнэ.

Мүнөө уласхоорондын хэрэгүүдтэ Африкын үүргэ ехэ, арсашагүй байна. Мүнөө үеын гол шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ тэрэнэй үүргэ нүлөөн улам найдамтайгаар сопостоно.

Буу зэбсэгээр, дайн дажараар, алалга хюдалгаар сүлөөтэ арадуудые богоолшолдог, олон арбаад жэлэй турша соо эдэниие дээрмэдэж тоножо, дарлан мүлжэжэ байгшадай үрэ һадаһан болохо империалистнууд энээнтэй эбсэжэ байхые хүсэнэгүй. Дэлхэй дээрэхи ёһо гуримуудые ямараар ойлгодог байһанаа эдэнэр уласхоорондын эмхидэ баалхан мэдүүлхые һэдэнэ бшуу. Шэнэ түхэлэй колониальна дайн байлдаае, зонхилолгын ба хүсэ хэрэглэлгын ябуулгануудые сагааруулха, национально - сүлөөрэлгын хүдэлөөе дараха гээшэ эдэнэй зорилго мүн.

Эдэ асуудалнуудаар манай хараа бодол тад ондоо юм.

Совет хүнүүд Африкые ямар байхыень хүсэнэ гээшэб? Африкынхидай өөһэдөө хүсэдэгэй ёһоор—амгалан тайбан, бэеэ дааһан байдалтай, һалбаран хүгжэһэн байхын түлөө! Ушарынь юуб гэхэдэ, Африка хадаа ондоо хэнэйшье бэшэ, имагтал африкынхидай ажаһууха, ашаглаха түби болоно.

Африкын арадуудай хүгжэлтынгөө замые өөһэдөө бэеэ даагаад тодорхойлжо шадахыень, һунган шэлэхэ эрхэ сүлөөгэйнь хүндэлэгдэхые хүсэнэбди. Африка түбие сэрэгэй-политическэ хёмороо зүришэлдөөнэй үшөө нэгэ орон нютаг болгохо гэһэн империализмын һэдэлгэнүүдые эрид буруушаанабди.

Африка эб найрамдалта түби, гадаадын сэрэгэй баазануудгүй, ядерна буу зэбсэггүй байг лэ. Африкые ядерна буу зэбсэггүй нютаг болгохо тухай Африкын нэгэдэлэй эмхиин дурадхалай болото тодорхой хэлсээн болохо бэелүүлэгдэхыень хүсэнэбди, энэ хэлсээе дэмжэхын тула бидэнэрһээ дулдыдаһан бүхы юумэ хэхээр бэлэнбди.

Африка колониализмын, расизмын ба апартеидэй үлэгдэлнүүдһээ, мүнөө үшөөл эзэрхэн зонхилжо байдаг газар нютагуудта расистнуудай гэмтэ эзэрхэлгэһээ бүрин сүлөөлэгдэг лэ. Намибие хуули бусаар эзэрхэлгые хэлбэришэгүйгөөр буруушаанабди. Тэдэнэй бодото түлөөлэгшэ—СВАПО түрүүтэй Намибиин арадай үнэн зүб тэмсэлые һайшаан дэмжэнэбди. Энэ тэмсэлэй илалтаар дүүрэхэ үдэрэй ойртоһондо этигэнэбди.

Колониальна дарлалта мүлжэлгын хойшолонгуудые — үлэсхэлэн хооһон, үгытэй ядуу байдалые, үбшэн тахалые, барга мүнхаг байдалые Африкын бүрин хүсэдөөр усадхан зайсуулхыень хүсэнэбди. Экономическа бэеэ дааһан байдалай түлөө, империалис монополинуудай дарлалта мүлжэлгэдэ эсэргүүгээр, уласхоорондын экономическа үнэн зүб ёһо гурим тогтоохын түлөө сүлөөлэгдэһэн оронуудай тэмсэлэй амжалтатайгаар дүүрэхыень хүсэнэбди.

Түбиингөө бүхы баялигуудые африкынхид өөһэдөө эдлэхэ ёһотой!

Африкын сүлөөрһэн гүрэнүүдтэ хоорондоо эбтэй эетэйгээр ажаһуухыень, заримдаа тэдэнэй хоорондо арсалдаануудай бии болоходо, хэлсээнэй столой дэргэдэ Африкын нэгэдэлэй эмхиин соносхоһон һайн һайхан ёһо гуримуудай үндэһэ һуури дээрэ тэдэниие шиидхэхые үшөө бидэ хүсэнэбди.

Африкын арадуудай эдэ үндэр ехэ уг зорилгонуудаа бэелүүлхэдэнь, Советскэ Союз али болохо туһаламжа хододоо үзүүлдэг байгаа, үзүүлдэг байхашье.

Хүндэтэ нүхэр Сассу-Нгессо!

Совет-конгын харилсаа холбоонууд бата, найдамтай үндэһэ һууритай юм. Юуб гэбэл, эб найрамдалай болон социальна дэбжэлтын түлөө тэмсэлдэ манай уг зорилгонууд адли бшуу. Дулдыданги бэшэ Африка доторoо эгээн түрүүшүүлэй тоодо научна социализмын үндэһэ һуури дээрэ шэнэ общество байгуулха зорилго соносхоһон Конгын ажалай партиин болон КПСС-эй хоорондохи харилсаа холбооe амжалтатайгаар хүгжөөхэ гээшэ тэрэнэй шухала хубиинь болоно.

СССР-эй болон Конгын Арадай Республикын хоорондо эб найрамдал ба харилсаа холбоон тухай договорто үглөөдэр бидэ гараа табиха болонобди. Энэмнай манай гүрэнүүдэй болон арадуудай ажабайдалда тон ехэ үйлэ хэрэг болоно. Совет Конгын хани ёһоной заншалта харилсаануудые бүри үндэр шатада үргэхэ хэрэгтэ түс договорой туһа нэмэри болохонь дамжаггүй. Манай түбэг бэрхэшээлтэй ба зүришэлдөөтэ дэлхэйдэ дулдыданги бэшэ залуу Африкын уласхоорондын нэрэ хүндые үргэдхэхэ хэрэгтэ туһа нэмэри хэхэ нүхэсэл болохо байна.

Манай партинуудай, гүрэнүүдэй ба арадуудай хоорондохи хани барисаае саашадань хүгжөөхын, гүнзэгырүүлхын түлөө хүндага дурадханаб!

Шэнэ ажабайдал байгуулха талаар Конгын арадай амжалта туйлахын түлөө!

Конгын ажалай партиин Түрүүлэгшэ, Конгын Арадай Республикын Президент, гүрэнэй толгойлогшо, Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ нүхэр Сассу-Нгессо болон манай Конгын ханинарай элүүр энхын түлөө!

* * *

Д. Сассу-Нгессо харюугай үгэ хэлээ.

* * *

Л. И. Брежневэй ба Д. Сассу-Нгессын хэлэһэн үгэ ехэ анхаралтайгаар шагнагдаһан, нэрьемэ альга ташалгаар угтагдаһан байна.

...ВЕТ-КОНГЫН ХӨӨРЭЛДӨӨН

...-конгын хөөрэлдөөн ... 12-то Кремльдэ эхи...

... талаһаа — КПСС-...гай Генеральна сек..., СССР-эй Верховно ... Президиумэй Түрүү... Л. И. Брежнев, ... ЦК-гай Политбю...гэшүүн, СССР-эй Ми...дэй Советэй Түрүү... Н. А. Тихонов, КПСС-...гай Политбюрогой гэ..., СССР-эй гадаадын хэ... министр А. А. Громыко, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ канди... КПСС-эй ЦК-гай сек... Б. Н. Пономарев;

... талаһаа — Кон...жалай партиин ЦК...үүлэгшэ, Конгын Ара...спубликын Президент, ... толгойлогшо, Ми...дэй Советэй Түрүү... Дени Сассу-Нгессо, ... ЦК-гай Политбю...шүүн, гадаадын ха... түлөө харюусал..., гадаадын хэрэ... министр Пьер Нзе, ... ЦК-гай гэшүүн, КПТ-... Түрүүлэгшын сек... генеральна сек... Камиль Бонгу гэг...өрэлдөө хэнэ.

... сагай уласхоорон... тоодо Африка ту... байдалда хабаатай ... асуудалнууд хани ...й, үгээ ойлголсол...он байдалда зүб...лэбэ.

... Брежнев КПСС-эй ...ездын хараалһан, ... тайбан байдал са...гаалха, шахардуу ... һуларалгые гүнзы...буу зэбсэгүүдые үр...түхеэрхэ ябадал бо... тодорхой дурадхал... үргэн программын ...ээрэ бэелүүлэгдэжэ ...тай Д. Сассу-Нгес...ээсээ. Дэлхэйн ре...нно. түрүү үзэл бодол... тайбан байхые хү...үдэй улам сааша... бэхижэхын хажуугаар, һүүлэй үедэ буу зэбсэгүүдые үрдилдэн түхеэрхэ ба сэрэгэй бэлэдхэл туйлай ехэ дэлисэ хэмжээтэйгээр хэхэ замда орoһон зэрлиг түримхэй империалис бүлэгүүдэй ябуулгануудаар үүдхэгдээд, дэлхэй дээрэхи оршон байдалай эли бодо ерёо божо байһан тухайла анхарал хандуулагдаа.

Энээнтэй дашарамдуулан, империалис хүсэнүүдэй политикада эсэргүү шэглүүлэн, дайнай аюулые һулаpуулхын, буу зэбсэгүүдые үрдилдэн түхеэрхэ ябадал болюулхын түлөө бүри эдэбхитэйгээр тэмсэхэ шухала гэжэ Л. И. Брежнев тусхайлан тэмдэглээ. Энэ тэмсэлдэ түрүү үзэл бодолтой национально-сүлөөрэлгын бүхы хүсэнүүдэй хабаадахань шухала байна гэбэ.

Д. Сассу-Нгессо Советскэ Союзай гадаадын политикые, дайнай аюул зайсуулхын, шахардуу байдалай һуларалга сахин хамгаалха ба гүнзэгырүүлхын түлөө, уласхоорондын байдалай эгээн шухала асуудалнуудые бүтэмжэтэйгөөр шиидхэхэ аргануудые бэдэрхын түлөө тэрэнэй шэн оролдосото тэмсэлыень үндэрөөр сэгнээ. Конгын Ажалай партиин Түрүүлэгшэ КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые, съездын хараалһан дурадхалнуудые КПТ-гэй ба бүхы конголез арадай зүрһөө дэмжэбэ. Амгалан тайбан байдалай түлөө, уласхоорондын оршон байдалые заһаруулан һайжаруулхын түлөө тэмсэлдэ сүлөөрһэн гүрэнүүдэй эдэбхитэйгээр хабаадалга тэдэ гүрэнүүдэй ба бүхы дэлхэйн арадуудай үндэһэн ашаг туһада харюусана гэжэ тэрэ мэдүүлнэ.

Африкын байдал түшаа һанал бодолнуудаа тодорхойгоор зүбшэлһэн байна. «Уласхоорондын мүрдэлгэ хюдалгатай» тэмсэхэ хэбэртэй худал хуурмаг үгэнүүдээр халха хэжэ, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөндэ эсэргүү, түбхын түрүүндэ социалис харaа шэглэл баримталдаг залуу гүрэнүүдтэ эсэргүү добтолго үүдхэгшэ империалис хүсэнүүд Африка түбидэхи түрүү хараа бодолто хубилгалтануудые эсэргүү харша ябуулгаар угтана гэжэ тэмдэглэгдээ. Энэ зорилгоор НАТО-гай зарим оронууд түс түбидэхи өөрынгөө сэрэгүүдые улам олошоруулна, газар дайдын түлөө арсалдаануудые, дотоодын зүришэлдөөн хёмороонуудые тэндэ үүдхэн дэбэргэнэ. Өөрынгөө зонхилолго доро Африкада сэрэгэй түсгаар бүлэглэлнүүдые элсүүлэн гулидхаха гэһэн империалистнуудай һанаашалганууд онсо аюултай байна.

Иимэ оршон байдалда Африкын бэеэ дааһан, түрүү үзэл бодолтой оронуудай, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй социалис хани нэгэдэлтэ оронуудтай, Советскэ Союзтай нэгэдэл ба хани холбоото ябуулгые саашадань бэхижүүлгын тон шухала байһаниинь тэмдэглэгдээ.

Манай эб найрамдалта гадаадын политика эрхэ сүлөөгэй, демократиин ба национальна бэеэ дааһан байдалай хэрэгүүдые дэмжэлгэтэй нягта холбоотой юм. Советскэ Союз сүлөөрһэн оронуудта хододоо туһаламжа ба дэмжэлгэ үзүүлдэг байгаа, үзүүлхэшье байха. Тиихэдээ хомхолзохы зорилго хэзээшье табидаггүй. Энэ хараа бодол манай партиин XXVI съезд дээрэ лаблан элирхэйлэгдээ гэжэ Л. И. Брежнев мэдүүлбэ.

Л. И. Брежнев, Д. Сассу-Нгессо Африкадахи колониализм ба расизмые хүсэд бүрин усадхахын түлөө, Намибие Урда-Африкын хархис засагай хуули бусаар эзэмдэлгэ буруушаадаг байһанаа лаблан батална.

Хөөрэлдөөнүүд үргэлжэлүүлэгдэхэ. (ТАСС).

БАМ-ай БАРИЛГАШАДАЙ ЗОРИЛГО ЕХЭ

Мүнөө үеын агууехэ — Байгал-Амарай түмэр замай барилгын гүрэн түрын удха шанартай байһаниинь бүхы олониитэ зондо мэдээжэ. Тиимэһээ энэ шухала барилгые эмхитэйгээр ябуулха асуудалда манай парти ба правительство саг үргэлжын анхарал хандуулжа байдаг. Илангаяа байгша ондо БАМ-ай барилгашадай урда хүндэтэй ба харюусалгатай зорилгонууд табигданхай. Жэшээлхэдэ, гансахан энэ жэлдэ аяар 150 километртэ түмэр зам баригдаха ёһотой юм. Энэмнай туйлай ехэ, энээнэй урда тээ нэгэшье жэлдэ бүтээгдээгүй ажал болоно.

Байгал-Амарай түмэр замай Буряадай участогай барилгын асуудалаар КПСС-эй обкомой болон республикын Министрнүүдэй Советэй комиссиин ээлжээтэ заседани үсэгэлдэр Улаан-Үдэдэ болoжо үнгэрбэ. Түс заседани дээрэ «1981 оной барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин түсэбэй дүүргэлтэ тухай» асуудал харагдаба. Энэ асуудал зүбшэн хэлсэлгэдэ «Нижнеангарсктрансстрой» трестые эрхилэгшэ **Ф. В. Ходаковский**, «БАМтоннельстрой» барилгын управлениин начальник **В. А.-Б. Бессолов**, «Мостострой-9» трестые эрхилэгшэ **И. Д. Рассказов**, «ЗапБАМстроймеханизация» трестые эрхилэгшэ **В. В. Евтушенко**, «ГлавБАМстройн» начальнигай орлогшо **И. С. Яковец**, БАМ-ай барилгын дирекциин начальнигай орлогшо **А. К Погребной**, КПСС-эй Хойто-Байгалай райкомой нэгэдэхи секретарь **Н. И. Крючков**, партиин Баунтын райкомой нэгэдэхи секретарь **В. Д. Раднаев** болон бусад хабаадаһан байна.

Һүүлдэнь КПСС-эй обкомой хоёрдохи секретарь, БАМ-ай Буряадай участогай барилгын талаар комиссиин түрүүлэгшэ **В. Г. Бирюков** дэлгэрэнгы үгэ хэлэжэ, ойрын сагта бэелүүлэгдэхэ шухала асуудалнуудта тогтобо. **Манай корр.**

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй
УКАЗ
НҮХЭР К. В. ГУРЬЯНОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын совет болон ажахын органуудта удаан саг соо аша үрэтэйгөөр ажаллаһанайнь, ниитын ажалда эдэбхитэйгээр хабаадаһанайнь түлөө, түрэһөөр 75 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, союзна удха шанартай тусхайта пенсионер **Гурьянов** Константин Васильевичые Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ, Советүүдэй байшан.
1981 оной майн 12.

КПСС-эй ОБЛАСТНОЙ КОМИТЕДЭЙ II ПЛЕНУМ

БУРЯАД ОРОНОЙ АРАДАЙ АЖАХЫЕ

КПСС-эй ОБКОМОЙ НЭГЭДЭХИ СЕКРЕТАРЬ А. У. МОДОГОЕВОЙ ЭЛИДХЭЛЬЭЭ

Байгша оной майн 12-то КПСС-эй обкомой II пленум болоо гэжэ мэдээсэгдээ һэн. Энэ пленум дээрэ «1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ Буряадай АССР-эй үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые саашадань комплексноор хүгжөөхэ хэмжээнүүд тухай» гэһэн КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1981 оной январиин 9-нэй тогтоолые бэелүүлхэ талаар областной партийна организациин зорилгонууд зүбшэн хэлсэгдэһэн байна. Энэ асуудалаар КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь **А. У. Модогоев** элидхэл хээ.

Партиин ба совет арадай бүхы олон янзын, эдэбхи ехэтэй ажал ябуулга эдэ үдэрнүүдтэ КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдэй нүлөөн доро үнгэржэ байна, — гээд тэрэ хэлэбэ.

Манай республикын коммунистнууд болон бүхы ажалшад Л. И. Брежневэй элидхэл дотор, КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүд соо хэлэгдэһэн тобшололнууд болон дурадхалнуудые бүхыдэнь халуунаар дэмжэнэ, съездын шиидхэбэриие бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө хэлбэришэгүйгөөр оролдохо байһанаа тэдэнэр суглаанууд дээрэ харуулһан байна.

Байгша оной январьда КПСС-эй ЦК болон СССР-эй Министрнүүдэй Совет «1981 — 1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ Буряадай АССР-эй үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые саашадань комплексноор хүгжөөхэ хэмжээнүүд тухай» гэһэн тусхай тогтоол абаһан байна. Тэрэнэй һүүлээр, мартда КПСС-эй ЦК-гай даабаряар РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет тусгаар тогтоол абаа.

Түсэблэлгын болон захиргаанай органуудта иимэ тогтоол бэлдэхэ хүдэлмэри Л. И. Брежневэй өөрынь даабаряар хэгдэһэн, КПСС-эй ЦК-гай саг үргэлжын хиналта доро ябуулагдаа.

Партиин ЦК болон Советскэ правительство, Россиин Федерациин правительство республикымнай дурадхалнууд болон эрилтэнүүдтэ ехэ анхаралтайгаар хандаһан байна. Эдэ бүгэдэ бүхыдөө тогтоолнууд дотор оруулагдаа.

— Зүгөөр эдэ тогтоолнууд ямар нэгэн онсо байдалһаа болоогүй гэжэ тэмдэглэхэ хүсэлтэйб, — гэжэ А. У. Модогоев хэлээ.

Ороной зүүн районуудта үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хурданаар хүгжөөхэ гээшэ партиин болон Совет гүрэнэй юрэнхы экономическа стратегиин гол хараа шэглэлэй нэгэниинь удаан сагай туршада байгаа гээшэ. «Алас-Дурна зүгэй болон Зүүн-Сибириин экономическа районуудай үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые саашадань комплексноор хүгжөөхэ хэмжээнүүд тухай» гэһэн КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1972 ондо абаһан мэдээжэ тогтоол дотор манай республикын экономикын асуудалнууд харуулагдаһан байгаа. Тэрэ гэһээр нилээд хүдэлмэри хэгдээ. Эдэ жэлнүүдтэ арадай ажахын гол фондунууд 3,4 миллиард түхэригөөр ехэ болоо. Хэдэн шэнэ томо предприятинууд баригдаа, промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 1,8 дахин ехэ болоһон байна. Хүдөө ажахын, транспортын, хэлхээ холбооной, арад зоной хэрэглэмжэ хангаха һалбаринуудай үйлэдбэриин-техническэ бааза хараата бэхижүүлэгдээ.

Социальна болон соёлой барилгануудай ехэ программа дүүргэгдээ. 3 миллион дүрбэлжэн метрһээ үлүү гэр байра баригдаа. Арад зоной ажана байдал нилээд хүгжөөгдэһэн байна.

Гэхэтэй хамта эдэ жэлнүүдтэ арадай ажахыда бэрхэшээлтэй байдал тохёолдоһон, шиидхэгдэхээр болоһон шэнэ асуудалнууд тодороо.

Шэнэ тогтоол дотор эдэ асуудалнууд харуулагдажа, шиидхэбэреэ олоһон байна. Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ, тэрэнһээ саашанхи үедэшье республикын арадай ажахын бүхы һалбаринуудта үйлэдбэриин болон социально-соёлой барилга хэхэ үргэн ехэ программа хараалагдаба. Энэ программа бэелүүлхэдэ хэрэгтэй зүйлнүүд ба материальна хэрэгсэлнүүд үгтэхэ юм. Энэ программые бодото дээрэнь бэелүүлхэдэ республикын экономико бүри комплексно түхэлтэй болохо, өөрынгөө хүгжэлтэдэ шэнэ дээдэ шатада гараха байна. Өөрынгөө удха шанараар хараалагдаһан энэ программа бүхыдөө партиин XXVI съездын табиһан зорилгонуудтай таараллдажа, ойрын жэлнүүдтэ областной партийна организациин ажал ябуулгадаа баримталха эгээн шухала хэрэг болоно.

Республикымнай бүхы коммунистнууд болон ажалшад КПСС-эй ЦК-да Л. И. Брежневтэ өөртэнь, Советскэ правительствода, Россиин Федерациин правительствада эсэгэ ёһоной анхарал хайра хүргэһэндэнь гүнзэгы сэдьхэлэй баяр хүргэнэ. Табигдаһан зорилгонуудые бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө областной партийна организаци, республикын бүхы ажалшад бүри оролдосотойгоор, хүсэ ехэтэйгээр хүдэлжэ, тэрэниие заабол бэелүүлхэ гэжэ пленумэй зүгһөө А. У. Модогоев КПСС-эй ЦК-е найдуулба.

Энэ тогтоол дотор табан жэлэй туршада республикын промышленна үйлэдбэриин хэмжээе 1,3 дахин ехэ болгохо, арбан хоёрдохи табан жэлдэ промышленна үйлэдбэриин ургалтые бүри ехэ болгоходо хэрэгтэй хүсэнүүд бэлдэгдэхэ байна. Эдэ түсэбүүдые бэелүүлхын тула үйлэдбэриин хүгжэлтые хурдадхаха хэдэ хэдэн хэмжээнүүд зохёогдожо, бодото дээрээ дүүргэгдэхэ, предприятинуудые техническэ талаар шэнэлэн зэбсэгжүүлхэ, ажалай бүтээсые нилээд дээшэлүүлхэ, түхеэрэлгэнүүдые, хүдэлмэриин хүсэнүүдые бүри бодомжотой һайнаар хэрэглэхэ, үрэ гарахагүй гээлтэнүүдые усадхаха гээшэ шухала удха шанартай гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Эдэ бүхы асуудалнуудта промышленна предприятинуудай партийна организацинуудай гол анхарал мүнөө хандуулагдаха ёһотой.

Республика доторхи индустриальна хүгжэлтэ хадаа нэн түрүүн түлишын-энергетическэ болон промышленностиин түүхэй эдэй бааза саашадань хүгжөөһэнһөө сэхэ дулдыдаха байна гэжэ элидхэлшэ онсо тэмдэглэбэ. Имагтал эдэ асуудалнуудта мүнөө онсо анхарал хандуулагдаха зэргэтэй гэбэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ республика дотор электроэнергетикэ болон түлишын промышленностиие хүгжөөхэ талаар ехэ юумэн хэгдээ. Эдэ һалбаринуудай ургалта бусадһаа хурданаар ябуулагдаа. Гусиноозёрско ГРЭС-эй түрүүшын ээлжээнэй барилганууд бүтээгдээ, Холбоолжоной нүүрһэнэй уурхай бэлдэгдээ, энээнэй ашаар арадай ажахые элшэ хүсөөр найдамтайгаар хангаха арга олгогдоһон байна. Тингэбэшье республика дотор электроэнергетическэ баланс мүнөө үедэ эгээн дээдэ хэмдээ хүрэнхэй.

КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолоор Гусиноозёрско ГРЭС-эй барилга үргэлжэлүүлэгдэхээр хараалагданхай.

Улаан-Үдэдэ хоёрдохи ТЭЦ бариха гээшэ энээнһээ дутуугүй шухала зорилго болоно. Саашадаа Улаан-Үдын станциин хүсые шэнэ агрегадуудые тодхожо ехэ болгохо арга боломжонууд һаланхай. Городой ажахын хүгжэлтые, мүнөө үеын гэр байра барилгые һаатуулхагүйн тула 1983 онһоо оройтуулангүй хоёрдохи ТЭЦ-эй барилгые дүүрэн хүсөөрнь ябуулха бүхы хэмжээнүүдые абажа, энэ табан жэлэй эсэс хүрэтэр адагынь уһа халааха түрүүшын хоёр котел ашаглалгада оруулха хэрэгтэй болоно.

Нүгөө талаараа «Бурятэнергиин» РЭУ-гай хүдэлмэриие үндэһөөрнь һайжаруулха хэрэгтэй. Предприятинууд болон ажахынуудые электрын элшэ хүсөөр һаадгүйгөөр хангаха тодорхой хэмжээнүүд бэелүүлэгдэхэ.

Мүн Түгнын шулуун нүүрһэнэй томо уурхай бариха хүдэлмэриие түргэнөөр эхилхэ асуудал баһал иимэ шангаар табигдана.

КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол дотор шэнэ табан жэлэй туршада горнорудна промышленностиин урда ехэ хараа түсэбүүд нээгдэбэ. Элдэб минеральна зүйлнүүдэй олдоһон хэбтэшэнүүдые ашаглахаар хараалагданхай.

Үнгэтэ металлурги, нэн түрүүн Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай Инкурска комплексые үргэдхэһэнэй ашаар хүгжөөгдэхэ.

Полиметаллай Озёрнын хэбтэшын промышленна барилгые бэлдэхэ хүдэлмэриин хэмжээн нилээд ургаха байна. 1983 — 1984 онуудта Озёрнын ашагта малтамал болбосоруулгын комбинадһаа, эрхим шанартай фосфорно үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилхэ заводууд болон цехүүдһээ бүридэһэн Яруунын промышленна узелай генеральна түсэбэй схемэ зохёогдохо байна. Забайкалиин апатидай заводой барилга үргэлжэлүүлэгдэхэ. 1983 ондо Черемшагай кварцитай хэбтэшые промышленна талаар ашаглажа захалхаар хараалагдаба.

Табан жэлэй туршада Билютын бутаруулга-илгалгын томо фабрика бариһанай ашаар химическэ сэбэр известнягуудые малталга эрид дээшэлхэ байна.

Энэ болон илангаяа арбан хоёрдохи табан жэлнүүдтэ БАМ шадархи минерально-түүхэй эдэй баялигые ашаглаха талаар ехэ асуудалнууд шиидхэгдэхэ юм. Эдэ жэлнүүдтэ Холоднинско ашагта малтамал шанаржуулгын комбинадай барилга хэхэ технико-экономическа түсэблэлгэ дүүргэгдэхээр хараалагдана.

Машина бүтээлгын һалбаринуудай талаар үсөөн бэшэ орёо шухала зорилгонууд шиидхэгдэхэ жэшээтэй. Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводто үйлэдбэриие шэнэдхэхэ ба үргэдхэхэ ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ.

«Электромашина» заводые үргэдхэһэнэй ба шэнэдхэһэнэй ашаар электротехническэ зүйлнүүдые бүтээлгэ ехэ болгогдохо юм.

«Бурятфермаш» заводой хоёрдохи ээлжээнэй барилгада онсо анхарал табижа, тэрэниие 1984 ондо хүсэндэнь оруулха зорилго табигдана. Тингэжэ бүдүүн тэжээл жэжэлдэг ИРТ-165 түхэлэй шухала хэрэгтэй машинануудые үйлэдбэрилгэ жэлдэ 1,5 мянганһаа 15 мянгада хүргэгдэхэ болоно.

Модо бэлэдхэлгын промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд энэ үедэ модо бэлэдхэхэ предприятинуудаа Байгал далай шадарһаа Романовско-Витимскэ ой модото газарта нүүлгэхэ, Байгалай модо буулгадаг баазада болон Онохойн модоной промышленна комбинадта модон гэрнүүдые барихада хэрэгтэй зүйлнүүдые үйлэдбэрилхэ хүсыень эрид дээшэлүүлхэ, мебель бүтээдэг комбинадта мүнөө сагай мебель 5 миллион түхэригһөө ехээр гаргадаг болохоор хараалагдана.

Сэлэнгын ЦКК-да уһа сэбэрлэжэ, дахин хэрэглэхэ системэ баригдажа дүүрэхэ, 1984 онһоо гофро-амһартануудые хэхэ завод баригдажа эхилхэ юм. Түүхэй эдые комплексноор хэрэглэхэ зорилгоор Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикые үргэдхэжэ, тэндэ камвольно-һамналга нэхэлгын цех баригдаха байна. Хүнгэн болон нютагай промышленностиин бусад барилгануудай тоодо Улаан-Үдын валенка дарадаг фабрика, оёдолой «Туяана» нэгэдэлдэ эсхэлгэ-бэлэдхэлгын цех баригдаха, Хяагтын ээрэлгэ-нэхэлгын фабрика шэнэдхэн үргэдхэгдэхэ.

Мүн нютагай, эдеэ хоолой, загаһанай промышленностиие саашадань хүгжөөхэ талаар нилээд хүдэлмэри түсэблэгдэнхэй.

Эдэ зорилгонуудые шиидхэлгэ нэн түрүүн кадрнуудһаа дулдыдаха гээд элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Мүнөө үеын байдалые хараад үзэхэдэ, саашадаашье хүдэлмэри хэхэ хүнүүд бүри ехээр дуталдаха байна. Тиимэһээ мүнөө үедэ ажалай бүтээсэ эрид дээшэлүүлхэ, продукци гаргахада хэгдэдэг ажалые баага болгохо, элдэб хамһабариин хүдэлмэридэ гараар хэдэг ажалые хороохо гү, али усадхаха, тэрэ ажалай эмхидхэлгые үндэһөөрнь һайжаруулха, хамһабариин хүдэлмэриие али болохоор оньһожоруулха, ажалай эмхидхэлгэдэ бригадна арга үргэнөөр нэбтэрүүлхэ гээшэ айхабтар ехэ удха шанартай болоно. Кадрнуудта нэгэ газартаа тогтожо хүдэлхэ арга олгохо, гэр байра бариха, ажал хэхэ ба ажаһууха зохид эрхэ байдал олгохо шухала.

Табан жэлэй түсэбэй бэлэхэнээр дүүргэгдэхэгүй байһыень хараадаа абажа, жэлэй түрүүшын һараһаа предприятинуудай хүдэлмэриие жэгдэ һайнаар ябуулха эрилтэ табигдана. Зүгөөр хэдэ хэдэн предприятинууд түрүүшын 4 һарын туршада түсэбөө дүүргэхэ талаар гээгдэжэ ябана. Январь—апрель һарануудта 50 предприяти продукци худалдаха түсэбөө дүүргээгүй. Эдэнэр 12 миллион түхэригэй продукци дутуу үгөө. Сэлэнгын целлюлозно-картоной комбинат, «Забайкаллес» нэгэдэлэй предприятинууд түрүүшын жэлые хангалтагүйгөөр захалаа.

Саашадаа хүдэлмэреэ жэгдэ һайнаар ябуулхын тула материалнуудаар, түүхэй эдээр хангаха асуудалнуудые түргэнөөр шиидхэхэ, гээгдэжэ ябаһан предприятинуудай хойноһоо үдэр бүриин хиналтые шангадхаха, продукциин ассортимент болон шанарые һайжаруулха талаар эрид хэмжээнүүдые абаха хэрэгтэй.

Транспортда олон асуудалнууд тохёолдоно, — гээд элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Үнгэрһэн табан жэлэй туршада ашаа зөөлгэ түмэр замай транспортаар — 14 процент, автомобильна транспортаар — 22 шахуу, авиационноор — 29 процент дээшэлһэн байна. Мүн нимэрхүүгээр хүн зониие зөөлгэ ехэ болоһон байна.

Энэ хадаа ашаа зөөлгын нилээд һайжарһые харуулна гээшэ ааб даа. Гэбэшье энэ үе соо ашаа зөөлгын эрилтэ бүри түргэн ургаа. Тиимэһээ транспортна эмхи зургаануудай мүнөө үеын хүдэлмэри промышленна предприятинууд болон колхоз, совхозуудай эрилтэ дүүрэн хангажа шаданагүй.

Энэ хэрэг һайжаруулхын тула түмэр замай Улаан-Үдын отделенидэ ехэ хүдэлмэри хэхээр, локомотивна болон вагонно ажахынуудые хүгжөөхөөр хараалагдана.

Тэрэшэлэн энэ табан жэлдэ автомобильна, авиационно транспорт хүгжөөхэ, шэнэ харгы бариха талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ байна.

КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол соо республикын хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхэ талаар ехэ хэмжээ ябуулганууд хараалагданхай — гээд элидхэлшэ үргэлжэлүүлбэ. Энэ һалбарида һомологдохо мүнгэн нилээд дээшэлхэ.

1981—1985 онуудта хүдөө ажахыда техникэ, минеральна үтэгжүүлгэ нилээд ехээр үгтэхэ байна. Колхоз, совхозуудта болон Госкомсельхозтехникын предприятинуудта 5920 трактор, тэрэ тоодо 3800 мөөртэ трактор, 5574 ашаанай автомашина, 2000 комбайн, хүрьһэ хамгаалха, тэжээл бэлэдхэхэ болон бусад техникэ олоор үгтэхэ. Минеральна үтэгжүүлгэ үгэлгэ 1,7 дахин ургаха байна.

1985 ондо 570 мянган тонно ороһо, 250 мянган тонно хартаабха, 43 мянган тонно овощ, 115 мянган тонно (амидын шэгнүүрээр) адууһа мал болон шубуунай мяха, 263 мянган тонно һү, 6865 тонно нооһо, 243 миллион үндэгэ үйлэдбэрилхэ хэмжээндэ хүрэхэ зорилго хүдөө ажахын урда табигдаа. Энэ хадаа мүнөөнэй үйлэдбэриин хэмжээнһээ нилээд дээгүүр юм.

Хүдөө ажахын продуктнуудые абалгые дээшэлүүлхээр түсэблэгдэһэнэй ехэнхи хубинь ниитын ажахыда тудаха байһаниинь мэдээжэ ааб даа. Гэхэтэй хамта, мүн лэ хүн зоной болон промышленна предприятинуудай хамһабариин ажахынуудта хартаабха, овощ болон мал ажалай бүхы продуктнуудые үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхээр хараалагдана.

Энэ хараалагдаһан капитальна һомололго хүдөө ажахые техникээр хангалга, тэрэнэй бүхы һалбаринуудые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ арга боломжо олгохо байна. Гадна хүдөө ажахые тогтууритай болгожо, үйлэдбэриие саашадань һайнаар хүгжөөхэ зорилго хангаха үндэһэ һуури боложо үгэхэ.

Республикымнай хүдөө ажахы үниинһөө хойшо мал ажалай шэглэлтэй гээшэ ааб даа. Колхоз, совхозуудай бүхы товарна продукциин 90 процентые мал ажал үгэнэ. Һүүлэй үедэ, илангаяа арбадахи табан жэлдэ, мал ажалай бүхы һалбаринуудай үйлэдбэриин үндэһэ һуури нилээд бэхижээ. Шубуунай томо фабриканууд, малай комплекснууд, һү һаалиин оньһожоруулагдамал олон фермэнүүд баригдаһан байна. Малай үүлтэр һайжараа. Тиихэдэ мал ажалые томодхохо, мэргэжүүлхэ, ажахынууд хоорондын хамжаае хүгжөөхэ талаар ехэ юумэн хэгдэнэ. Мяха, һү, үндэгэ үйлэдбэрилхэ хэрэгтэ промышленна технологи нэбтэрүүлэгдэнэ.

Имагтал эдэ хэмжээнүүдэй ашаар 1977 — 1980 онуудай хүндэ хүшэр жэлнүүдтэ мал ажалай бүхы продуктнуудые үйлэдбэрилхэ талаар гунлагдаһан дунда зэргын хэмжээе доошолуулхагүйһөө гадна, зарим тэды дээшэлүүлжэ шадаһан байнабди.

Шэнэ табан жэлдэ хонин ажал дээрэ ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ байна. Энэ һалбариин үйлэдбэриин үндэһэ һуури бэхижүүлхэ, үүлтэрыень һайжаруулха, тэрэниие саашадань хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ үндэһэ һуури байгуулха хэрэгтэй. Мяха үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ бүхы нөөсэ арга боломжонуудые элирүүлэн хэрэглэхэ талаар эрид шууд ажал ябуулагдаха ёһотой.

Һү үйлэдбэрилхэ ба тэрэниие гүрэндэ худалдаха даабариин хэр хүндэ хүшэршье һаа, энэ һалбарида нөөсэ арга боломжонууд үгы гэжэ хэлэжэ болохогүй. 1985 ондо бүхы республика дотороо үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2000 килограмм һү һааха хэмдэ гараха ёһотойбди. Энэ хадаа һү үйлэдбэрилхэ талаар хараалагдаһан түсэб үлүүлэн дүүргэхэ арга боломжо үгэхэ байна. Һаали дээшэлүүлхэ нөөсэ арга боломжонуудай гол шухалань хаанаб гэхэдэ, томо һү һаалиин фермэ, комплекснуудай ашаг үрые дээшэлүүлхэ болоно. Мүнөө үедэ һаамхай үнеэдэймнай хахадһаа олониинь эндэ байлгагдана бшуу.

Һүүлэй жэлнүүдтэ ашаг шэмэ ехэтэй, һайн үүлтэрэй гунжадые тэжээхэ комплекснуудые байгуулха хэрэгтэ ехэ мүнгэн һомологдоо. Мүнөө иимэ комплекснуудта 12 мянган мал байлгагдана. Энэ хэрэгые һайнаар, шадамараар эмхидхээд байбал, үнеэдэй үүлтэр түргэн һайжаруулха, промышленна үндэһэ һуури дээрэ мал шахан таргалуулха хүдэлмэри зүбөөр ябуулха арга олгохол.

Арбадахи табан жэлдэ гахай болон шубуу үсхэбэрилгэ саашадаа хүгжэхэ. Эдэ һалбаринуудай продукци 30 — 40 процентээр дээшэлхэ ёһотой.

Адуу үсхэбэрилгэдэ мүн лэ шухала анхарал хандуулагдаха байна. Тэдэнэй тоо толгой, нэн түрүүн гүүнүүдые олошоруулха шухала.

Хүдөө ажахын эгээн шухала, хүшэршье асуудалнуудай нэгэн гэхэдэ, тариан ажал болон тэжээл бэлэдхэлгые тогтууритай болгохо хэрэгтэй.

Үрэһэ үйлэдбэрилхэ бааза бэхижүүлгэдэ, агрохимическэ албанай, хүрьһэ хамгаалха хэмжээ ябуулганууд болон культуртехническэ хүдэлмэридэ, колхоз, совхозуудай заһабарилгын-техническэ бааза үргэдхэхэ, тэжээлэй цех болон тэжээл хадагалха байрануудые бариха хэрэгтэ 100 миллион түхэриг тухай мүнгэн һомологдоо. Энэ хадаа колхоз, совхозуудай барилгада үгтэһэн бүхы мүнгэнэй дүрбэнэй нэгэ хубинь болоно. Энэл тухай мүнгэн мелиоративна барилгада үгтэхэ байна. Табан жэлэй туршада 30 мянган гектар уһалагдадаг газар ашаглалгада оруулха, 12 мянган гектар намаг хатааха, 15 мянган гектар талмайн уһалууриин системэ һэльбэн шэнэлхэ, 130 мянган гектар сабшалан болон бэлшээри дээрэ культуртехническэ хүдэлмэри хэгдэхэ ёһотой.

Тэрэшэлэн мүнөө колхоз, совхозуудта байһан бүхы юумэеэ нарин нягтаар, зүбөөр хэрэглэхэ, газарай гектар бүхэниие, техникэ, үтэгжүүлгэ, эмэ мал бүриие аша үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ гээшэ хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй шухала зорилгонуудай нэгэн мүн.

Хүрьһэ хамгаалха гуримда хаа хаанагүй, эрид шууд орохо хэрэгтэй. Бидэ хүрьһэнэй үрэжэл, ашаг үрэ муудхуулангүй, тариан ажалаа ябуулжа һураха ёһотойбди. Энэ юун гээшэб гэхэдэ, баян ургаса абаха хэрэгтэ бүхы юумэн: шэнэ агротехникэ, үтэгжүүлгэ, газараа зүбөөр, һайнаар элдүүрилхэ гэхэ мэтэ хандуулагдаха зэргэтэй. Тарилгын газарай хубаарилгые нарижуулан һайжаруулха, ороһото-бобово, тэжээлэй ороһото ургамалнуудай талмай үргэдхэхэ, хартаабха, корнеплод болон олон жэлэй ногооной ургаса дээшэлүүлхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулагдаха зэргэтэй. Һаяхан КПСС-эй обкомой бюро болон республикын Министрнүүдэй Совет ороһо болон тэжээл үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ талаар энэ табан жэлдэ хараалагдаһан гол шухала хэмжээнүүдые хаража, баталһан байна. Хүдөө ажахын министерство, хүдөө ажахын эмхи зургаанууд, КПСС-эй райкомууд болон райгүйсэдкомууд энэ хүдэлмэри эмхидхэжэ, колхоз, совхозуудай хүдэлмэриин үндэһэ һуури болгохо ёһотой.

Уһалууриин системын аша үрэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэ шухала анхарал хандуулагдаха байна. Зарим газарта шэнээр баригдаһан уһалууриин системэнүүдэй хүдэлгэгдэнгүй байха ушар үзэгдэнэ. Республикын минводхозой, райкомууд болон райгүйсэдкомуудай хүтэлбэрилэгшэд уһалууриин объектнүүдые барилгада, ашаглалгада саг үргэлжэ анхаралаа хандуулжа, тэдэнэй хүдэлмэри һайжаруулха уялгатай.

Һүүлэй жэлнүүдтэ республика доторнай бүлүүр станцинуудаар газараа уһалха хүдэлмэри һайнаар ябуулагдана. Үнгэрһэн жэлдэ ингэжэ 60 мянган гектар хуурай газар уһалуулагдаа. Энэ хүдэлмэри Хурамхаанай, Хэжэнгын районуудта һайнаар эмхидхэгдээ. Бүлүүр станцинуудаар газар уһалха энэ һайн хэрэг саашадаа хүгжөөгдэхэ байна. Тэрэшэлэн үтэгжүүлгэ хэрэглэхэ хүдэлмэри һайжаруулха шухала.

Тиихэдэ бүхы оньһон техникэ ашаглаха хэрэг һайжаруулжа, арбан нэгэдэхи табан жэлдэ колхоз, совхозууд бүхэндэ м а ш и н а хадагалха һайн байра байгуулхые оролдохо байна. Тэдэниие һайнаар техническэ талаар хангаха, дулаан гаражуудые бариха, тракторнуудай тусхай мастерской байгуулха шухала. Бүхы районуудта Госкомсельхозтехникын дэргэдэ комбайн заһабарилха депо, мастерской, трактор, автомобильнуудые техническэ талаар хангаха пунктнуудые бариха хэрэгтэй.

Механизатор хадаа хүдөөдэ шухала хүн. Тиимэһээ механизаторнуудые һурган бэлдэхэ хэрэгтэ саг үргэлжын анхарал хандуулха, тэдэнэй байдал һайжаруулха шухала. Энэ асуудалые шиидхэхын тула хүдөөдэ гэр байра бариха болоно. Ажахынуудта һайн гэрнүүдэй бии байбалнь механизаторнууд байха. Мүнөө жэлдэ колхоз, совхозуудта 2-2 бүлын байха 1100 гэр баригдахаар хараалагдана.

Гэр бариха арга боломжо ажахы бүхэндэ бии. Тиимэһээ энэ жэлһээ эхилжэ, жэл бүри 10 — 15 гэр бариха. Харин табан жэлэй һүүлдэ ажахы бүхэн 25-һаа доошо бэшэ шэнэ гэрнүүдые бариха зэргэтэй.

Шэнэ табан жэлэй түсэбэй дүүргэлтэ 1981 оной хэр зэргээр үнгэрэгдэһэнһөө сэхэ дулдыдаха байһыень элидхэлшэ тэмдэглээ.

Байгша онойнгоо нэгэдэхи кварталай даабари дүүргээд, республикын колхоз, совхозууд мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдаха хахад жэл болон энэ жэлэй түсэб дүүргэхэ дүүрэн арга боломжотой.

Зүгөөр эндэ һанаагаа амаржа болохогүй. Нэгэдэхеэр, хаа хаанагүй ажал хэрэгүүд һайнаар ябана гэхын аргагүй. Хоёрдохёор, байгша ондо мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдаха дээшэлүүлэглэһэн түсэб дүүргэхэһээ гадна, мүн малай тоо толгой олошоруулха хэрэгтэй. Энэ хадаа малые үхэл гарзада оруулхагүй, тэдэниие үдхэхэ асуудалнуудта һуларшагүй анхарал хандуулха эрилтэ табина. Дүтын үдэрнүүдтэ мал зуһаланда гаргагдахань. Энэ шухала кампанида бэлдэжэ, малай ашаг шэмыень доошолуулангүй үнгэргэхэ байна. Зундаа малаа һайнаар гаргалуулжа, ехэ һү, нооһо абаха шухала.

Элэ үдэрнүүдтэ колхоз, совхозуудта хабарай тарилгын хүдэлмэри түлэг ябуулагдажа байна. Бүхы ороһото ургамалнуудые түрүүшын гектарһаа һүүлшын гектар болотор агротехническэ үндэр хэмжээндэ үнгэргэхэ хэрэгтэй.

Саашадаа элидхэлшэ капитальна барилгын асуудалнууд дээрэ тогтоо. Тэрэнэй хэмжээнэй улам ургажа байһантай хамта барилга-хабсаралгын эмхинүүдэй хүсые горитойгоор дээшэлүүлхэ хэрэгтэй болоно.

Энэ түбхын түрүүн манай гол эмхи — «Главбурятстройдо» хабаатай. Тус эмхи богони болзорто Түгнын шулуун нүүрһэнэй уурхайн барилгада шэнэ үйлэдбэриин хүсэнүүдые байгуулха, Забайкалиин апатидай комбинадай, Озерно комбинадай барилгын хүсые ехэ болгохо зэргэтэй. Главкын хүсөөр Улаан-Үдэдэ илангаяа ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри хэгдэхэ болоно.

БАМ-ай барилгашадай хэхэ юумэн мүн лэ ехэ. Участок дээрэ поезднуудые ябуулдаг болохо гэһэн КПСС-эй XXVI съездын табиһан гол зорилгые тэдэ дүүргэхэ зэргэтэй. Хүдөөгэй барилгашадай урда мүн лэ ехэ зорилгонууд табигдана.

Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, энэ табан жэлдэ, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ капитальна барилгын программа тон ехэ. Тэрэниие бэелүүлхын тула барилгын эмхи бүхэн бүлэг хэмжээнүүдые бэелүүлхэ ёһотой. Үйлэдбэриин баазые бүлюу түргөөр хүгжөөхэ, эбтэй һайн коллективүүдые байгуулха гээшэ эгээл шиидхэхы удха шанартай.

1990 он болотор хабсаргагдамал түмэр бетон үйлэдбэрилгые 2,5 дахин, тэрэ тоодо гэр байрын барилгада 2,8 дахин ехэ болгохо, ханын материалнуудые бүтээлгые 2 дахин ехэ болгохо шухала байна. Энээниие түйлахын тулада шэнэ барилга хэхэ, урдань эхилэгдэһэн барилгануудые шамдуу түргэнөөр ашаглалгада оруулха, хүдэлжэ байгаа предприятинуудые шэнэдхэн үргэдхэхэ, тэрэшэлэн бии байгаа үйлэдбэриин хүсэнүүдые бүри һайнаар хэрэглэхэ бологдоно.

Улаан-Үдын гэр барилгын комбинадые үргэдхэхэ, шэнэдхэн заһаха талаар хүдэлмэри мүнөө жэл дүүргэхэ, тэрэнэй хүсэнүүдые ашаглалгые түргэдхэжэ, ойрын хоёр жэлдэ үргэлжэ ханатай гэрнүүдые барилгын хэмжээе жэлэй 100—110 мянган дүрбэлжэн метртэ хүргэхэ гээшэ Главбурятстройн гол зорилгонуудай нэгэн болоно.

Үнгэрһэн табан жэлдэ «Бурятцелинстрой» трест ба «Бурятмежколхозстрой» нэгэдэл мэтэ хүдөөгэй барилгын эмхинүүд суг хамта багсаамжалхада 30 миллион түхэригэй капитальна һомололго жэл бүри ашаглажа байгаа. Түсэбтэ табан жэлэй эсэс тээшэ энэ хэмжээе адагынь 50 миллион түхэригтэ хүргэхэ эрилтэ табигдана.

Уһанай ажахын барилгын эмхинүүдэй үйлэдбэриин баазые бэхижүүлхэ талаар тус тогтоолоор хэдэ хэдэн томо хэмжээнүүд хараалагдана.

Барилгын материалнуудые үйлэдбэрилгые ехэ болгохо талаар ехэ юумэн хэгдэхэ болоно.

Барилгын хэмжээнэй түргөөр ургажа байһан баримта хадаа хабсаралгын «Дальстальконструкция», «Востоксибэлектромонтаж», «Востоксантехмонтаж» ба «Сибхиммонтаж» гэһэн эмхинүүдые, «Востокцелинмонтаж» трестын болон «Забайкалсельэлектросетьстрой» һалбаринуудые бэхижүүлхэ эрилтэ табина.

Проектнэ эмхинүүдэй коллективүүд болон захилшад богони болзорто ехэ хэмжээнэй проектнэ документаци бэлдэжэ, барилгын энэ ехэ программые дүүргэлгэдэ онсо һуури эзэлхэ зэргэтэй.

КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол дотор ажалшадай һуудал байдалые саашадань һайжаруулха асуудалнууд харуулагдаһан байна, — гээд А. У. Модогоев хэлээ. Жэшээнь, табан жэлэй туршада республика дотор гүрэнэй болон кооперативна худалдаа наймаанай эд бараанай эрьесэ 22,6 процентээр, ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын хэмжээн 1,5 дахин, харин хүдөө нютагуудта 1,6 дахин дээшэлхэ байна. Магазинуудай наймаанай талмайе 68 мянган дүрбэлжэн метрээр, складуудай талмайе 46 мянган дүрбэлжэн метрээр, юумэ хадагалха газарай багтаамжые 10,6 мянган тонноор ехэ болгохоор хараалагдана.

Ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын системые саашадань хүгжөөлгэдэ 30 миллион шахуу түхэриг һомологдохо. Энэ табан жэлэй туршада ажаһуудалай техникэ заһабарилгын предприяти, хүн зоной захилаар мебель хэхэ, заһабарилха фабрика, Хурамхаанда, Сосновоозерскдо ба Баргарилла ажаһуудалай комбинадууд ашаглалгада оруулагдаха ёһотой.

Арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэдэ бүри ехэ анхарал хандуулха шухала. Арбадахи табан жэлэй үедэ соёлой болон ажаһуудалай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэ 27 процентээр дээшэлһэн, 150 янзын шэнэ зүйлнүүд ашаглагдаһан юм.

Гэхэтэй хамта республикын промышленна предприятинуудта, илангаяа союзно-федеративна мэдэлтэй предприятинуудта, ниитын хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ талаар үшөөл ехэ нөөсэнүүд бии гээшэ. Локомотив-вагон заһабарилгын, авиационно, прибор бүтээлгын, цементын заводуудта, «Теплоприбор», хүүргын түмэр хэрэгсэлнүүдэй ба асбоцементын зүйлнүүдэй заводуудта, ЦКК, тэрэшэлэн «Забайкаллес» нэгэдэлэй предприятинуудта, нютагай промышленнотстиин, ой модоной ажахын болон бусад министерствэнүүдтэ энэ нэн түрүүн хабаатай.

Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ соёлой-ажаһуудалай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгые 35,3 процентээр дээшэлүүлхээр хараалагдана.

Республика дотор гэр байрын болон соёлой-ажаһуудалай ехэ хэмжээнэй барилга хэгдэхэ болоно. Табан жэлэй туршада 1,8 миллион дүрбэлжэн метр гэр байра барихаар хараалагдана. Энэнь городой хүн бүхэниие гэр байраар хангалгые 11,2 дүрбэлжэн метртэ хүргэхэ арга олгохо байна. 1980 ондо 10,6 дүрбэлжэн метр байгаа. Колхоз, совхозуудта гэр байрын барилга горитойгоор үргэдхэхэ юм.

Юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудай, дээдэ ба дунда һургуулинуудай, техническэ мэргэжэл олгодог һургуулинуудай системын, соёл гэгээрэлэй, медицинскэ эмхи зургаануудай, хэлхээ холбооной хүдэлмэриие һайжаруулха, тэдэниие үргэдхэхэ талаар ехэ юумэн хэгдэхэ болоно.

Байгаали хамгаалха хэмжээ ябуулганууд парти болон правительствын тогтоол дотор ехэ һуури эзэлнэ. Байгалай, тэрээндэ ородог уһа голнуудые хамгаалха асуудалда илангаяа ехэ анхарал хандуулагдана. Уһа сэбэрлэхэ түхеэрэлгэнүүдэй барилгада ехэ мүнгэ зөөри табигдана. Байгал далайн, тэрээндэ ородог уһа голнуудай байгаалиин нөөсэ баялигуудые ашагтай һайнаар хэрэглэхэ ба хамгаалха программа 1982—1983 онуудта тодорхойлон хараалха, Наука болон техникын талаар Гүрэнэй комитедэй баталамжада табихыень Гидрометеорологиин ба оршон тойронхи байгаали хиналха Гүрэнэй комитедтэй хамта хангахыень СССР-эй Наукануудай академидэ, хэдэ хэдэн министерствэнүүд болон албан зургаануудта даалгагдаһан байна.

Шэнэ табан жэлдэ шиидхэгдэхэ шухала зорилгонууд республикын научна эмхи зургаануудай урда табигданхай.

Эдэ эмхи зургаанууд үйлэдбэритэй холбоо барисаагаа бэхижүүлхэ, предприятинуудтай харилсаа холбоон тухай договорнуудые баталалгын гурим үргэдхэхэ ёһотой. СССР-эй АН-ай Сибириин отделениин Буряадай филиал академическэ, һалбаринуудай ба дээдэ һургуулинуудай эрдэм ухаанай эмхи зургаануудай научна шэнжэлгэнүүдые тааруулан эмхидхэхэ хүдэлмэреэ улам һайжаруулха, тиихэдээ республикын үйлэдбэрилгын хүсэ хүгжөөхэ эгээн шухала научно-техническэ асуудалнуудые шиидхэлгэдэ, лэдэниие зорюулха, комплексно-тусхай шэглэлтэй научна ехэ ехэ программанууд тодорхойлон хараалха, экономическа тон шухала зорилгонуудые шиидхэлгэдэ зохид системэтэйгээр хандаха ябадал бүхы аргаар хангаха зэргэтэй.

Партиин XXVI съездын шиидхэбэринүүдые, КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол бэелүүлхэ шухала арга боломжонуудай нэгэниинь — олон ниитын дунда ябуулагдаха политическэ хүдэлмэрөө бүхы аргаар һайжаруулха хэрэг болоно гэжэ элидхэлшэ А. У. Модогоев саашадаа тэмдэглэбэ.

КПСС-эй ленинскэ национальна политикые сэхэ шууд бэелүүлгын жэшээ болохо ороной зүүн тээхи нютагуудые экономическа ба социальна талаарнь хүгжөөхэ тула партиин XXVI съездын табиһан зорилгонуудай тодорхой бэелэл болохо энэ тогтоолой удха шанарые ниитэдэ шэмэ тодоор тайлбарилан хүргэн руулха ёһотойбди.

Республика доторхи партийна комитедүүд, ниитын эмхинүүд, олониитэдэ мэдээсэл дамжуулдаг хэрэгсэлнүүд КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые, Буряадай республика тушаа КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй батлан гаргаһан тогтоолые түсэбэй ёһоор тайлбарилан ойлгуулха хүдэлмэри ябуулжа захалаа. Гэхэ зуура, энэ хүдэлмэриин лэлисэ хэмжээн ба удхань КПСС-эй ЦК-гай эрилтэнүүдтэ үшөөл хүсэд харюусахаар бэшэ байна. Олохон лекторнууд энэ тематикаар хүдэлмэри ябуулжа эхилээдүй, предприятинуудай, организацинуудай, колхозууд ба совхозуудай урда табигдаһан тодорхой зорилгонууд лекцинүүд ба хөөрэлдөөнүүд дотор дутамагаар элирхэйлэгдэнэ. Социалис мүрысөө эмхидхэлгын талаар горитой дутуу дунданууд бии: шэнэ табан жэлэй даабаринуудые болзорһоо урид дүүргэхэ, хүдэлмэришэдэй тооё олошоруулангүй түсэбүүдые дүүргэхэ зорилготой, үйлэдбэриин хүсэ хэрэглэлгын ашаг үрые дээшэлүүлхын түлөө, түүхэй эд ба материалнуудые гамтайгаар гаргашалхын түлөө хүдэлмэришэд болон колхозникуудай гаргаһан түрүү үүсхэл удаанаар дэмжэгдэнэ, дутамагаар хүгжөөгдэнэ.

Элэ дутуу дунданууды усадхаха, съездын материалнуудаар пропагандын ба ойлгууламжын хүдэлмэри коллективүүдтэ үргэнөөр эхилхэхэ шухала байна. Гэхэтэй хамта, партийна организацинууд экономическа ба социальна асуудалаар арад зондо зорюулжа бүтээгдэһэн юумэнһээ гадна, илангаяа XXVI съездын программа бэелүүлхын тула өөһэдынгөө гараар ажалшадай бүтээһэн ёһотой хэрэгүүдые тусхайлан тэмдэглэхэ зэргэтэй. Энэ ехэ ба шухала хүдэлмэриие тэрэхын түрүүндэ хүтэлбэрилхэ партийна, совет ба ажахын хүдэлмэрилэгшэд толгойлжо, ажалша коллективүүдэй бүхы эхин звенонуудта, бригаданууд, цехүүд болон фермэнүүд гэхэ мэтэдэ хүрэтэр олохо ёһотой байна. Социалис мүрысөөнэй эмхидхэл болон үрэ нүлөөнэй хэм хэмжээе улам дээшэлүүлхэ шухала. Тэрэнэй ябаса ба тодорхой үрэ дүнгүүдые бүхы ажалшад коллективүүд мэдэхэ зэргэтэй.

Олониитэдэ мэдээсэл дамжуулдаг хэрэгсэлнүүд — газетэнүүд, телевидени ба ради КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые, тэрэшэлэн Буряадай республика тушаа КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй гаргаһан тогтоолые тайлбарилан ойлгуулха ба дүүргэлтэ болгохо хэрэгтэ шухала үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй.

Тэрэшэлэн эмхидхэлэй-партийна хүдэлмэриин хэм хэмжээе улам дээшэлүүлхэ, партийна эхин организацинуудые бэхижүүлхэ, онол шалгабаринь улам дээшэлүүлхэ, партида түрүү хүнүүдые шэлэн абаха, кадрнуудай дунда ябуулагдадаг хүдэлмэри һайжаруулха, арадай ажахые партийна хүтэлбэреэр хангалгын, парти доторой ба политическэ хүдэлмэриие партийна эмхинүүдэй зүгһөө хүтэлбэрилдэг онол арга улам нарижуулан һайжаруулха, Советүүдые, профсоюзуудые, комсомолой ба бусад ниитын эмхинүүдые хүтэлбэрилхэ ябадал һайжаруулха асуудалнуудаар партиин XXVI съездын зорилгонуудай дүүргэлтые хангаха гээшэ тон шухала зорилго болоно.

Областной партийна организаци, республикын бүхы ажалшад партиин, Совет правительствын даалгабаринуудые нэрэтэй солотойгоор дүүргэхэ, КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые манай орон доторхи коммунис байгуулалтын түсэбүүдые дүүргэхэ хэрэгтэ зохихо хубитая оруулха гээд этигээд байһанаа элидхэлшэ мэдүүлбэ.

КПСС-эй ОБЛАСТНОЙ КОМИТЕДЭЙ II ПЛЕНУМ

КОМПЛЕКСНООР ХҮГЖӨӨХЭ ТУХАЙ

ЭЛИДХЭЛ ТУШАА ҮГЭ ХЭЛЭЛГЭ

...лидхэлэй һүүлээр эгээн ...рүүлэн КПСС-эй Железно...рожно районой нэгэдэхи ...етарь **И. М. Пытин** три...ала гаража, Буряад оро...н арадай ажахые саашаа...н хүгжөөхэ тухай партиин ...VI съезд дээрэ Леонид ...ьич Брежневэй хэлэһэн үгэ...дые манай районой ажал...д угаа баяртайгаар угта...й байна гэбэ.

...1981—1985 онуудта, мүн ...0 он хүрэтэрхи үедэ Бу...дай АССР-эн үйлэдбэрил...н хүсэнүүдые саашадань ...плексноор хүгжөөхэ хэм...нүүд тухай» гэһэн КПСС-...ЦК-гай болон СССР-эй ...нистрнүүдэй Соведэй тог...л районой партиина, со...хэ болон ажахын органуу...дтэ ехэ хүдэлмэрииие то...йлбо гээшэ. Үйлэдбэ...и шэнэ хүсэнүүдые ашаг...лаа оруулха, ниитын үй...рийн ашаг үрые дээшэ...лхэ, ажаһуудалай болон ...льно-соёлой эрхэ байда...л һайжаруулха талаар ехэ ...ргонууд шиидхэгдэхэ бай...

...рбадахи табан жэлдэ ...ной арадай ажахын һал...ануд хүгжөөгдэжэ, тэрэ...урда таоигдаһан зорилго...дүүргэгдээ һэн. Промыш...на үйлэдбэриин хэмжээн ...н дотор 39 процентээр ...лэһэн, түмэр харгыгаар ...м автомобильна транспор...р ашаа зөөлгэ ехэ болоо. ...и зоной хэрэглэмжые хан...а 1,5 дахин ехэ болоһон ...тэй. Барилгашаднай ...эндо һайхан гэрнүүдые, ...анинуудые, һургуулинуу...болон хүүгэдэй эмхи зур...дые бэлэглээ. Гэр сай...арилга илангаяа авиаци...болон локомотив-вагон ...барилгын заводуудта һал... ябуулагдаа.

...эжэлнүүдтэ табан шэнэ ...прияти ашаглалгада ...лагдаа. Бии байгаа ...приятинуудые шэнэдхэн ...ахэ, техническэ талаар ...эн зэбсэгжүүлхэ хүдэл...я ябуулагдажа, промыш...остиин үйлэдбэриин гол ...нууд 78 процентээр ур...т байна.

...артиин XXVI съездын ...но байха үедэ район до...шэнэ үнэтэ үүсхэлнүүд то...а, арбан нэгэдэхи табан ...т түсэбые оолзорһоо ...3,5 жэлэй туршада ...тэ гэһэн уялга авиа...ио заводой токарь нүхэр ...логов, «Теплоприбор» ...ой токарьнуудай брига...бригадирынь нүхэр Мат... XI табан жэлэй дааба...дүрбэн жэлдэ дүүргэ...үсхэл гаргаһан байна. ...үдэлмэришэдэй тооe оло...уланг үнгөөр ажалай бү...н 27 процентээр дээшэ...э зорилго урдаа табяа. ...һаншаалтан. Эдэ үүс...үдые партиин райком ...аан дэмжэжэ, тэрэниие ...а коллективүүдтэ үр... дэлгэрүүлһэнэй ашаар ...ой олонхи предприяти...үйлэдбэриингөө дүнгүү...һайжаруулха аргатай ...а.

...тигэбэшье дүрбэн пред...тиин коллективүүд түсэ...дүүргэжэ шадааагүй. Тэдэ...тоодо «Бурятферммаш» ...элэй, «Бурятцелинстрой» ...ын түмэр сетон зүйл... завод, «Буржелезобе...нэгэдэлэй болон хилээ...2-дохи заводой кол...ивууд орсно.

...ашань үгэ хэлэгшэ ба...хабсаралгын хүдэлмэ...биин байгаа дутагдал...а тоггоод, тэрэниие һай...ха тушаа хэлээ. Илан...ГЭЦ-эй хүдэлмэри һан...алха, үбэлжэлгэдэ эр...о бэлдэхэ тухай тоггоо.

...шань КПСС-эй Хяагтын ...мой нэгэдэхи секретарь ...Лусандоржиев үгэ аба...1981—1985 онуудта, ...1990 он хүрэтэрхи үедэ ...ай АССР-эй үйлэдбэ...н хүсэнүүдые саашадань ...плексноор хүгжөөхэ хэм...д тухай» гэһэн КПСС-...ай болон СССР-эй ...трнүүдэй Соведэй тог... районой ажалшад ...н баяртайгаар угтаа ...

...рһэн арбаад жэлэй ...са районой промышлен... болон хүдөө ажахын ...рииин гол фонднууд ...үргаһан байна. Ха...холимол тэжээлэй за...шаглалгада оруулагдаа, ...хотодо 600 һууритай ...ордон баригдаа, 240 ...больницын комплекс ...ээ. Мүн үнгэрһэн жэ...туршада 80 квартира..., Хяагтын ээрэлгэ...ын фабрикада 120 ...ратай гэрэй хоёрдохи ...ъ, хамтын байра ба..., Хяагта хотодо энэ ...арада универсальна ...болон ресторан ашаг...оруулагдаха юм. Му...32 километр шахуу ...уһанай ябаха түхеэрэл...тдажа эхилээд, 1982—...нуудта бүтээгдэхээр ха...

...шалэн районой совхоз ...колхозуудта барилгын ...шэ хүдэлмэри ябуу..., шэнэ трактор, маши... абтаа.

...-эй XXVI съездын ...оринууд партийна ...ой, профсоюзай ор...нуудай хүдэлмэриие ...рлүжэ, арбан нэгэдэхи ...элэй түрүүшын жэлэй ...онуудые шиидхэхэ хэ...алша коллективүүдые ...үлһан байна. Тиигэ... районой промышленна

предприятинууд продукци үйлэдбэрилхэ ба худалдаха дүрбэн һарынгаа түсэб үлүүлэн дүүргэө.

Колхоз болон совхозуудай партийна организацинууд, хүтэлбэрилэгшэд районһоо гадуур тэжээл бэлэдхэхэ, фермэнүүд дээрэ тэжээл буйлуулха хүдэлмэри эмхидхэжэ, малай үбэлжэлгые урагшатайгаар үнгэргэжэ байна. Гүрэндэ мяха худалдаха хахад жэлэй түсэб дүүргэгдээ, малай ухэл гарза нёдондоной энэ үеынхиһөө бага болоо. 100 хонин бүриһөө 100 хурьга абаһан түрүүшүүлэй тоо олошороо.

Хабарай тарилгын хүдэлмэри хурданаар ябуулагдажа, ойрын 3—4 үдэрэй туршада эртын ороохото ургамалнууд таригдажа дүүрэхэ байна. Һаар хахалха, органическа болон минеральна үтэгжүүлгэ зөөхэ, газар уһалха хүдэлмэри эмхитэйгээр ябуулагдана. Районой ажахынуудта 50 бүлүүр станци хүдэлгэгдэнэ.

Тиигэбэшье манай хүдэлмэридэ дутагдалнууд бии. Районой ажахынуудта адууһа малай ашаг шэмэ бага, эхэ мал олоороо һубайрна, малай үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри һулаар табигданхай. Саашадаа эдэ дутагдалнуудые усадхаха хэмжээнүүд абтаха байна. Нэн түрүүн үбһэ тэжээл хүсэд хүрэхөөр бэлэдхэхэ хэрэгтэ гол анхарал хандуулагдаха байна. Сүхэ болон Сэлэнгэ мүрэнүүдэй захаархи 8—10 мянгаад гектар газарые уһалха арга бии гэжэ тодорхойлогдонхой. Тиимэһээ тэндэ хүсэ ехэтэй станцинуудые тодхохо, «Бурводстрой» трестын ПМК-да тракторнуудые нэмэжэ үгэхэ асуудалнуудые үгэ хэлэгшэ табяа. Мүн Хяагта хотодо, Наушки станцида социально-соёлой барилгануудые үргэнөөр ябуулха тухай тэрэ тогтожо хэлээ.

Албан хэрэгээр колхоз болон совхозуудаар, промышленна предприятинуудаар ябахадаа, хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй ашатай туһатай хүдэлмэри хэхэ, тэдэндэ эрилтэ ехэтэйгээр хандаха тухай үгэ хэлэгшэ дурадхалнуудые оруулаа.

Буряадай АССР-эй үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые саашадань хүгжөөхэ талаар КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй абаһан тогтоолой айхабтар ехэ удха шанартай, партийна, советскэ болон хүдөө ажахын органуудта ехэ харюусалгатай байһан тухай КПСС-эй Улаан-Үдын райкомой нэгэдэхи секретарь **П. А. Горбунов** үгынгөө эхиндэ тэмдэглэһэн байна. КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө хэгдэжэ байһан ехэ хүдэлмэриин ашаүрэ элеэр харагдана. Промышленна предприятинуудай коллективүүд түсэбтэ даабаринуудаа үлүүлэн дүүргэжэ шадаа.

Гүрэн түрын талаһаа ехэ туһаламжа хүргэгдэһэнэй, хүдөөгэй ажалшадай эршэтэй шангаар ажаллаһанай ашаар малай үбэлжэлгын бэрхэшээлнүүд дабагдажа, үнгэрһэн дүрбэн һарын туршада мал ажалай продукци үйлэдбэрилгын хэмжээн дээшэлһэн, малай ухэл гарза хорооогдоһон байна. Энэ жэлдэ нёдондоноойхиһоо 1211 поршоонхо олон абтаа.

Тиигэбэшье хүдөө ажахыда дутагдалнууд бии байһаар. Нёдондоноихиһоо хурьгад үсөөн абтаа, энэ үедэ үнеэн бүриһөө 603 килограмм һүн һаагдажа, үлэртөө городто 10 тонно эльгээгдэнэ. Энэмнай бага гээшэ.

Хабарай тарилгын хүдэлмэри олонхи ажахынуудта урдынхиһаа эртэ захалжа, мүнөө үедэ 25 мянган гектарта орооһо таряан таригдаад, хартаабха һуулгагдажа захалаа. Сабшалан дээрэхи хүдэлмэри муу бэшээр ябуулагдана.

Эдэ бүгэдэ дээрэһээ хараад үзэхэдэ, арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбтэ даабаринуудые бэелүүлхэ талаар амжалтанууд туйлагдаха гэжэ һанагдана. Энэ пленум дээрэ табигдаһан асуудал тушаа хэлэбэл, манай район дотор ехэ хүдэлмэри хэхээр хараалагдана. Илангаяа газар уһалха хүдэлмэри түргэнөөр ябуулха арга бии. Районой ажахынуудай сабшалангай 95 процентнь, таряалангай 2,5 процентнь гол мүрэнүүдэй захаар нэмжыдэг гээшэ. Саашадаа энэ газарые уһалдаг болохо тухай үгэ хэлэгшэ тогтоһон байна.

Арбадахи табан жэлэй туршада «Заречный» һууринай хүн зоной тоо хоёр дахин олошоржо, мүнөө тэндэ 5 мянга гаран хүн ажаһууна. Энэ һууринда 39 промышленна предприяти, барилгын эмхи зургаанууд һууринжанхай. Эндэ гэр барилга муу бэшээр ябуулагдана. Зүгөөр 784 үхибүүдэй һуралсаха һургуулиин байра барилга унжагайржа, ахалагша классуудай 500 һурагшад городой һургуулинуудта ябаха баатай болоно. Энэ һууринда поликлиникэ байхагүй, амбулатори заахан гэр соо түхеэрэгдэнхэй. Тиимэһээ үбшэлһэн зониие аргалха арга боломжо хангагданагүй. Арад зоной хэрэглэмжэ хангаха комбинадай барилга гэдэргэ татагдана. Эдэ бүгэдые хараада абажа, республикын Министрнүүдэй Совет энэ һууринда социально-соёлой барилганууды худалдахаа асуудал хаража үзөөд, зүб мүрөөр шиидхэхэ ёһотой гэһэн дурадхал үгэ хэлэгшэ оруулһан байна.

Һүүлээрнь арадай депутадуудай Улаан-Үдын городской Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ **В. Н. Убеев** трибунада гаража, КПСС-эй XXVI съездын табиһан зорилгонуудые бэелүүлхэ талаар город дотор хэгдэжэ байһан хүдэлмэри тухай хөөрэжэ үгөө.

Шэнэ табан жэлэй туршада город дотор промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 24—25 процентээр ургаха байна. Энэ үедэ барилгын ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ. Гансахан 1981 оной туршада капитальна барилгын хэмжээн нёдондоноойхиһоо 30,8 процентээр дээшэлхэ жэшээтэй. Энэ табан жэлдэ, мүн хойшонхи үедэ город дотор шэнэ томо предприятинууд баригдаха, хүшануулынь үргэдхэгдэхэ, хүн зоной тоо олошорхо байна. Тиимэһээ ажаһуудалай, социально-соёлой барилганууд ехээр хэгдэхэ, болоожо, тэрэнэй ургалта хурдадхагдаха хараатай.

Хэрбээ арбадахи табан жэлэй туршада 620 мянган дүрбэлжэн метр гэр байра, хүүгэдэй 7 саад, хоёр һургуули баригдаһан байбал, арбан нэгэдэхи табан жэлдэ гэр байра барилга 800 мянган дүрбэлжэн метртэ хүргэгдэжэ, 1985 ондо гэр байрын хэмжээн 4,5 миллион дүрбэлжэн метртэ хүргэгдэхэ юм. Һургуули болон хүүгэдэй саадууд арбадахи табан жэлэйхиһөө хоёр дахин ехээр баригдаха хараатай.

Гэр байра болон социально-соёлой барилганаудай түхэл маяг хубилгагдаха байна. Город дотор юһэн дабхар гэрнүүд 1982 оноһоо баригдажа захалха байна. Саашадаа бүхы гэр байра барилгын 20 процентнь иимэ түхэлэй болгогдохо. Хоёрдохи бэрхэшээлынь юуб гэхэдэ, энэ табан жэлдэ городой шэнэ газарта барилга хэгдэхэ юм. Мүнөө тэндэ упаншье байхагүй, канализаци хэгдээгүй, харгышье татагдаагүй байха юм. Эдэ бүгэдые шэнэ газарта түхеэрхэ хэрэгтэй.

Мүнөө үедэ городой баруун-урда талада оарилга хэгдэжэ захалаа. Энэ районой баригдаһан гэрнүүдтэ дулаа оруулха гээшэ һанаа зобоһотой болонхой. Эндэ прибор бүтээлгын завод шэнэ котельнэ оарилга зэргэтэй. Энээнэй хүсөөр тэндэ баригдаһан гэрнүүд дулаасуулагдаха байна. Иимэ хэмжээнүүдэй хоёрдохи ТЭЦ-эй барилгатаар хэрэглэгдэхэ болоно.

Мүн энэ табан жэлэй туршада городой зүүн-урда талада ехэ гэр байра барилга захалха, хоёрдохи ТЭЦ, машина бүтээлгын предприятинууд бүтээгдэхэ захалха юм. Эндэ промышленна болон ажаһуудалай барилганууд хэһын тула бэлдэхэлэн ехэ хүдэлмэри ябуулагдаха шухала болоно.

Эдэ ехэ барилганууды хэхын тула хүдэлмэришэд олон хэрэгтэй болохо байна. Тэдэндэ эниие нэмэжэ олохо арга байхагүй. Тиимэһээ предприятинууд болон эмхи зургаанууд хүдэлмэрилэгшэд эдэ барилгада эдэхитэйгээр хабаадаха болоно. Мүн барилгын эмхи зургаануудые бэхижүүлхэ, барилгын материалнуудые гаргадаг промышленностиин хүдэлмэри һайжаруулха, тэрэнэй үйлэдбэриин баазануудые бэхижүүлхэ хэрэгтэй.

Главбурятстройн эмхидхэгдэһэнэ, Главспецдальстрой оолон Улаан-Үдын трансстрой трестын байгуулагдаһанай ашаар капитальна барилгые хурдадхаха арга боломжо бии болонхой. Городой партийна, советскэ органууд эдэ эмхи зургаануудта туһа хүргэхэ уялгатай. Барилга хэхэ хүдэлмэридэ промышленна предприятинууд болон нэгэдэлнүүдые бүри эдэбхитэйгээр хабаадуулха, барилгада хэрэгтэй металлическа зүйлнүүдые болон бусад хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилжэ, тэдэнэртэ али оолохоор туһалха хэрэг гарана. Барилгашадай ажалай, ажаһуудалай шухала ба орёо хүндэ байһые харада абажа, тэдэниие худалдаа наймаагай, ажаһуудалай, медицинскэ болон бусад талаар һайнаар хангаха хэрэгтэ ехээр анхарха ёһотойбди.

Мэргэжэл шадабари ехэтэй олон мэргэжэлэй кадрнуудые һурган бэлдэхэ талаар манай эндэ ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ, саашадааше хэгдэхэ байна. Зарим хүнүүд һургуулияа дүүргэд, республикаһаа гадуур хүдэлжэ байна, тэрэгээр бусажа ерээд, өөрынгөө мэргэжэлээр ажалда орожо шаданагүй. Зүгөөр барилгын материалнуудые үйлэдбэрилхэ промышленностида хүдэлхэ мэргэжэлтэдые һурган бэлдэхэ хэрэг тоогдонгүй. Саашалаа энээндэ анхархаар болоо гэбэ.

«Нижнеангарсктрансстрой» трестые эрхилэгшэ **Ф. В. Ходаковский** пленум дээрэ үгэ хэлээ. Тиихэдээ Сибириин болон Алас-Дүрнын районуудтахи үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хүоаарилан хүгжөөхэ асуудала КПСС-эй XXVI съезд анхаралаа онсо хандуулһан байна. Тингэжэ Зүүн болон Хойто зүгүүдтэхи орон нютагуудай байгаалиин баялигууд түргэнөөр ашаглагдахаһ гээшэ. Энэ ушарта Байгал-Амарай түмэр замые бариха тухай КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолой ехэ удхатай байһые тэрэ онсолон тэмдэглээ.

БАМ-ай барилгашад арбадахи табан жэлэй даабаринуудые үлүүлэн дүүргэһэн, шэнэ городууд, посёлогуудые, үйлэдбэриин хэдэн олон барилганууды бодхоохоо. 1.400 километр утатай түмэр зам табиһан, тэрэнэй 600-иинь ашаглалгада тушаагдаа. Энэ ехэ амжалтада БАМ-ай Буряадай участогай барилгашад өөһэдынгөө хубитые оруулһан байна. Богонихон саг соо Хойто-Байгалай район эли. бодо хубилһан байха юм. Мүнөө эндэ 23 мянга гаран хүдэлмэрилэгшэд ажаллажа байна.

Транспортна барилгашад мүнөө 524 километртэ үргэлжэлһэн участок дээрэ хүдэлнэ. Тингэжэ үйлэдбэриин хамаг бүхы объектнүүдые бодхооно. Дабаан — Витим гэжэ 500 гаран километр утатай автомобильна харгы баригдаад, арадай ажахыда алба хэжэ байна. Олон шэнэ поселогууд, Северобайкальск город бодхоогдоо. Буряадай хойто холын нютагуудта сагүргэлжэн электрын эрэнхэй, Телевидени, трансляционно холбоон хүдэлнэ. Северобайкальск, Нижнеангарск, Кичерэ хүрэтэр поездууд ябажа эхилээ. Мүнөө Холн хүрэтэрх түмэр зам табигдажа байна. 1980 оной ноябрь һарада Байгал-Амарай түмэр замай Северобайкальска отдели бии болгогдоо гэжэ сонсохогдоо.

Үгэ хэлэгшэ Байгал-Амарай түмэр зам баригшадай КПСС-эй XXVI съездые ажалай ехэ амжалтатайгаар угтаһые тэмдэглэбэ. Байгалай тоннель малтагдажа болзорһоо урид дүүргэгдэһэн байна. Нигэжэ 6,7 километр утатай түрүүшын тоннель БАМ дээрэ малтагдаба бшуу. Мүнөө Хойто-Муяын тоннель малталгын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдажа байна.

Түсэбтэ даабаринуудые дүүргэлгэдэ, социальна, ажаһуудалай болон соёлой программа шиидхэлгэдэ партийна, совет, профсоюзай болон комсомолой органууд, үйлэдбэриин түрүүшүүл шэнэ үүсхэл гаргагша хубитаяа ехээр оруулһан байна гэжэ нүхэр Ходаковский тэмдэглээ. Ажалай олон түрүүшүүл орден, медальнуудаар шагнагдаа, В. Р. Толстоухов Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэдэ хүртөө.

Саашань үгээ үргэлжэлүүлхэдээ, тэрэ арбан нэгэдэхи табан жэлэй үедэ БАМ-ай барилгашад харюусалгатай, хүндэ хүшэр уялганууды дүүргэхэ байна гэжэ тэмдэглээ. Эдэ жэлнүүдэй туршада бүтээгдэхэ ехэ хүдэлмэринүүдые тоолон хэрүулаа. Тиихэ зуураа түмэр зам баригшадай ажабайдалда ушардаг дутагдалнууд, шиидхэгдээгүй асуудалнууд тушаа дэлгэрэнгүйгөөр тоогтоо. Илангаяа материальнотехническэ талаар хангалта хангалтагүй байһаар.

— Мухар-Шэбэрэй районой коммунистнууд болон бүхы ажалшад манай республикын үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые саашадань комплексноор хүгжөөхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолые ехэ урматайгаар угтаһан байна. Энэ ушарта Түгнын шулуу нүүрһые энэ табан жэлдэ ашаглажа эхилхэ ушар бүхы республикын хүгжэлтэдэ ехэ удха шанартай байна, — гэжэ арадай депутадуудай Мухар-Шэбэрэй районой Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ **М. Ф. Маханов** пленум дээрэ хэлэжэ эхилбэ.

Районой хүдөө ажахы хадаа гол һалбари байһан туладань партиин райком, райгүйсэдком урдаһаа табан жэлэй туршада тэрэниие хүгжөөхын тула олон хэмжээнүүдые абаһан байха юм. Район дотор мал ажалые тухай мэргэжэлдэ оруулха, томодхохо, үйлэдбэриинь онһожоруулха талаар хүдэлмэри ябуулагдажа үргэлжэлһөөр.

Гэхэтэй хамта арбадахи табан жэлэй хүдэлмэриин үрэ дүн хангалтагүй байгаа гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, гүрэндэ худалдаха түсэб нэгэшье зүйлөөр дүүргэгдээгүй. Илангаяа 1980—1981 оной малай үбэлжэлгэ угаа хүндэ хүшэр байдалда үнгэрөө. Гэхэ зуура гүрэнэй ехэ туһаламжын ашаар, партиин райкомой болон райгүйсэдкомой шухала хэмжээнүүдые абаһанай зэргээр ниитын адууһа малай үбэлжэлгын хапые районой олонхи ажахынууд яһала гэмгүйгөөр үнгэргэжэ байна гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Мал ажалдахи хангалтагүй байдал хадаа түбхын түрүүндэ тэжээлэй ехээр дуталдадаг дээрэһээ болоно. Тиимэһээ орооһо, тэжээлэй ургамалнуудые ехээр үйлэдбэрилхэ хэмжээнүүд абтана. Мүнөө севооборот гурямшуулагдажа, тэжээлэй ургамалнуудые тарилга 28 процентдэ хүргэхэ гэһэн зорилго табигдана. Тиихэдэ шэнииесье имагтал һаар дээрэ гү, али һайнаар элдүүрилгэдэһэн бэшэ газар дээрэ тарихаар тодорхойлогдонхой. Манай райондо сабшалан тиимэ ехэ бэшэ, гэбэшье ехэнхинь үрэжэл муутай. Ушар тиимэһээ жэл бүри 1.200—1.400 гектар сабшалан дээрэ тарималын ногоо ургуулан, үндэһөөрнь һайжаруулха хэмжээн абтажа байна.

Үнгэрһэн жэлһээ эхилжэ, газаран хүрьһэнэй гэмтэлгэтэй тэмсэхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана. «Авангард» ба Суулгын совхозууд хүнгэн хүрьһэтэй газар элдүүрилхэ техникээр, гүйсэд хангагданхай. Тиимэ зэмсэгүүд бусадшье ажахынуудта бии.

Энэ жэлэй хабарай тарилгын хүдэлмэриие тон эмхитэйгээр үнгэргэхын, малай үбэлжэлгые дүүргэжэ, бэлшээриин үе хэрэглэхын тула зохихо хэмжээнүүд абтажа байна. Гэхэтэй хамта районой ажабайдалда ушардаг шиидхэгдээгүй асуудалнууд тушаа нүхэр Маханов тоггоо. Уһалагдадаг сабшалан болон таряалан һүүлэй жэлнүүдтэ ашаг үрэ муутайгаар хэрэглэгдэнэ. Энээнэй гол шалтагааниинь хадаа уһан дуталдана. Зарим үедэ оэлшээрэдэ байһан малаа уһалха уһа олохонь оэрхэтэй болодог. Энэ асуудал шиидхэхын тула газар дорохи уһа хэрэглэхэ ёһотойбди гэжэ бидэ тоолонобди. Тиимэһээ Мухар-Шэбэрэй районҗо уһа бэдэрэлгын гидрологическа ехэ хүдэлмэри хэхэ хэрэгтэй. Зүгөөр энээниие республикын Мелиорацин ба уһанай ажахын министерствын болон геологуудай туһаламжагүйгөөр бүтээхэ аргагүй байна.

Саашань үгээ үргэлжэлүүлхэдээ, нүхэр Маханов барилгын индустриие хүгжөөхэ, ой модоной баялигые хамгаалха, транспорт һайжаруулха гэхэ мэтын хэдэ хэдэн шиидхэгдээгүй асуудалнуудта анхаралаа хандуулаа.

Республикын модоной промышленностиин мүнөөнэй байдал тухай, Байгал далай шадархи байгаалиин баялигуудые сахин хамгаалха, зүөөр ашаглаха асуудалнууд тушаа Загарайн районой Хандагатайн леспромхозой директор **А. Д. Егоров** тоггоо. Түс предприяти жэл соо зуу мянган куобметр зомгооһор хэһэн хаһтаган гаргажа шадаха дүүрэн арга боломжотой. Гэхэ зуура леспромхозой оршон тоиропдохи ой модоной нөөсэ тон бага болоһо, мүнөө Яруунын, Баунтын районуудһаа модо зөөжэ асарха хүдэлмэри ябуулжа байна. Бишиин леспромхоз хүдэлжэ эхилээ. Тэрэ энэ жэлдэ 140 мянган куобметр модо бэлдэхэ даабаритай. Ойрын жэлнүүдтэ түс предприяти жэлдээ 550 мянган куобметр модо бэлдэхэ шадалтай болохо байна. Ушар тиимэһээ эндэхи бэлдэхэлэй хүдэлмэриие үргэдхэхэ хэрэгтэй гэжэ тэрэ хэлээ.

— Буряадай АССР-эй үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые комплексноор хүгжөөхэ талаар үнгэрһэн арбан жэлэй туршада горитой хэмжээ ябуулагдаа бэелүүлэгдээ. Энэ үедэ промышленна үйлэдбэриин хэмжээн нилээд ехэ болоһон, арадай ажахын удха шанартай промышленнын томо объектнүүд бодхоогдоһон, городууд болон районуудта олон һургуули, хүхүүдэй саадууд, эмнэлгын байранууд баригдаа. Байрын гэрнүүдые барилга хурдадхагдаһан байна, — гэжэ Главбурятстройн начальник **С. Н. Антонов** хэлэбэ.

Республикын арадай ажахын али бүхы һалбаринуудые саашадань хүгжөөхын тула капитальна һомолого ехээр хэгдэхээр КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол соо заагдана. Тэрэнэй ехэнхи хубииень Главбурятстрой ашаглаха болоно. Тиигэдэшье тэрэ тогтоолой үндэһөөр манай коллективүүдэй урда ехэ зорилгонууд табигдана. Түбхын түрүүндэ Яруунын промышленна узелые хүгжөөлгэ, Забайкальска анатидай завод барилга манай анхарал татана. Тиихэтэй хамта республикын олон томо предприятинууд, жэшээнь, «Бурятферммаш», холимол тэжээлэй, «Электромашина», «Теплоприбор» болон бусад заводууд үргэдхэгдэхэ, шэнэдхэн хуоилгагдаха байна. Гадна байрын гэрнүүдые барилгын ехэ зорилгонууд шиидхэгдэхэ зэргэтэй. Ерэхэ хоёр-гурбан жэлэй туршада буряад драмтеатрай, арбан хоёр дабхар гостиницын барилга дүүргэхэ ёһотойбди, — гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Энээн дээрэһээ харахада, ойрын жэлнүүдтэ капитальна барилгын хэмжээн нилээд ехэ болохонь. Энэ ушар өөрын үйлэдбэриин баазые, түхэлын түрүүндэ барилгын индустриин, барилгын материалнуудай промышленностиин заводуудые түргөөр хүгжөөхэ эрилтэ табина. 1981—1987 онуудта Улаан-Үдэдэ томо панельнэ гэр барилгын үшөө нэгэ завод баригдажа, ашаглалгада оруулха хэрэгтэй болоно.

— Энэ жэлэй түсэб нёдондоноойхиһоо нилээд дээгүүр, энэ орёошье, харюусалгатайшье зорилго болоно гээшэ. Энээнтэй хамта хүдөө ажахын машина бүтээлгын, модо болбосоруулгын промышленностиин, уһа хамгаалгын хэдэ хэдэн томо объектнүүд ашаглалгада оруулха ёһотойбди. Эдэ зорилгонуудые бэелүүлхын тулада бидэ мүнөөнһөө ехэ эршэтэйгээр, бүхы хүсөө зүбөөр хуваарилан хүдэлхэ зэргэтэйбди. Тиихэтэй хамта барилгын үйлэдбэриие, хүтэлбэрилгын гүримые саг үргэлжэ наряжуулан һайжаруулха, ажалай эмхидхэлгэ, ажалай болон үйлэдбэриин журам бэхижүүлхэ, бага оньһоожуулгын хэрэгсэлнүүдые нэбтэрүүлхэ, барилга-хабсаралгын шанар һайжаруулха, социалис мүрысөө саашадань улам хүгжөөхэ, бригадна гүримаар ажал эмхидхэлгые хаа хаанагүй нэбтэрүүлхэ гэхэ мэтын асуудалнуудта онсо анхарал хандуулагдаха байна гэжэ нүхэр Антонов тодорхойлоо.

«1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ Буряадай АССР-эй үйлэдбэриин хүсэнүүдые саашадань комплексноор хүгжөөхэ хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй абаһан тогтоол республикын промышленность, хүдөө ажахые, барилгые болон хүн зоной ажаһуудал саашадань баян дэлгэр болгохо холын хараата арга олгоно. Бидэ, түсэблэлгын органой хүдэлмэрилэгшэд, холын хараата программа документ абабабди —гэжэ республикын Госпланай түрүүлэгшэ **Д-Н. Т. Раднаев** үгөөрэ эхилбэ.

КПСС-эй XXVI съезд энэ табан жэлдэ хүн зоной һуудал байдал һайжаруулха гол зорилго табинхай. Энэ хадаа олон юумэнэй дулдыдаха ааб даа. Тэдэнэй нэгэн гэбэл, хүн зониие эдээ хоолой продуктнуудаар хангаха хэрэг болоно.

Мүнөө үедэ бидэ республикынгаа эдээ хоолой программа табижа дүүргэөөди. Эндэ колхоз, совхозуудай, промышленна предприятиин хамһаабари ажахынуудай болон хүн зоной хуунин ажахынаа ородог бүхы зүйлэй продуктнуудые ааалтые эрид дэлгэрүүлхээр хараалагдана. Гадна эдэ продуктнуудые зөөхэ, һайнаар хадагалха талаар ехэ хэмжээнүүд абтаха байна.

Удаань нүхэр Раднаев республикын хүн зоной абадаг салин хүлһэнэй жэл эрэхэ бүри ургажа байһые тэмдэглээ. Гэбэшье хүн бүхэнэй салингай хэмжээн ганса дөөрһөөнь, түсэб даабаринуудаа хүргэнэнэйнь дулдыдаха байна.

Арбадахи табан жэлэй туршада хүн зоние хангаха эмхи зургаануудые бариха талаар ехэ юумэн хэгдээ. Олон һургуули, больница, хүүгэдэй саад, ясли, клуб болон санаторинууд ашаглалгада тушаагдаа. Гэбэшье бидэ энэ талаар нилээд гээгдэлтэйбди. Хүн зоной хэрэглэмжэ хангаха, худалдаа наймаанай, ниитын эдээ хоолой болон спортивна барилганууды бариха талаар үшөөл муу байнабди.

Барилгын организацинуудай хараалагдаһан түсэбөөр барилгаа ашаглалгада үгэжэ байгаа һаань, энэ талаар нилээд урагшатай байгдаха һэн. Тэдэ үнгэрһэн табан жэлдэ 103 мянган дүрбэлжэн метр байра баригдаагүй, һургуули барилга хэргэтэ һомологоһон 4 миллион 700 мянган түхэриг ашаглагдаагүй байха юм. Тиихэдэ хүүгэдэй 11 сад-ясли баригдаагүй үлөө. Республикымнай хүн зон ниитын эдээ хоолой предприятинуудаар ойролоод 64 процент хангагданхай.

Республикаһаа гадуур мэдэлтэй олон предприятинууд хүдэлмэришэдтөө гэр байра болон бэшэшье барилганууды муугаар хэнэ. Тэдэ ехэнхидээ нютагай Соведүүдтэ найдаад байна бшуу. Жэшээлхэдэ, «Бурятферммаш» мүнөөшье болотор хүдэлмэришэдтөө гэр, хүүгэдэй саад болон бэшэ тон хэрэгтэй барилга эхилээгүй байһаар. Томо предприятинууд хүүгэдэй саад үсөөнтэй.

Республикын районуудта худалдаа наймаанай объектнүүд үсөөнөөр баригдана. Эндэ барилгын гэр организацинууд бүхы юумэ хоһшо татаһа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Энэшье жэлдэ ашаглалгада үгтэхэ объектнүүд саг соогоо үгтэхэгүйнь. Жэшээнь, Улаан-Үдэдэ 33-дахи һургуулин баригдаа 474 мянган түхэриг һомологдонхой юм. Мүнөө үедэ ойролоод 24 мянганиинь ашаглагдаад байна. Иимэ жэшээнүүд олон.

Гэхэтэй хамта зарим партиин комитедүүд, арадай депутадуудай Соведүүдэй гүйсэдкомууд эдэ бүгэдые хаража байгаад, һанаа амар һууна. Энэ КПСС-эй Улаан-Үдын горком болон горгүйсэдкомдо, партиин зарим райком болон райгүйсэдкомуудта хабаатай.

Удаань үгэ абаһан «Бурятэнергые» эрхилэгшэ **Г. О. Борисов** энергетигүүдэй арбадахи табан жэлдэ туйлаһан амжалтанууд, болон шэнэ табан жэлэй зорилгонууд тушаа дэлгэрэнгүйгөөр хөөрэһэн байна. Үнгэрһэн табан жэл соо Буряадай энергосистемын хүсэн 5 дахин дээшэлээ. Ганса 1980 ондо бүхы IX табан жэлэйхидэ али электроэнерги үйлэдбэрилгэдөө. Ехэ электрын элшэ хүсэн Шэтын областһа болон аха дүү Монголой Арадай Республикада дамжуулагдана. Үнгэрһэн табан жэлдэ Гусиноозерско ГРЭС-эй 4 энергоблок ашаглалгада үгтөө. Улаан-Үдын ТЭЦ шэнэлхэ талаар ехэ юумэн хэгдээ. Хүдэлмэришэдтөө олон гэр байра, хүүгэдэй саад, һургуули баряабди.

Гэхэтэй хамта бүхы юумэмнай һайн гэжэ болохогүй. Жэл бүри арадай ажахы биднэй урда шэнэ эрилтэнүүдые табина. Тэдэниие электрын элшэ хүсөөр хангахань хүнгэн бэшэ. Гусиноозерско ГРЭС үшөөл тоггуургүйгөөр, жэгдэ бэшээр хүдэлһэн заһдаа. Энэ юунһээ болоноб гэхэдэ, түлишын шанар муу. Мүн зарим юумэн буруу хэгдэнхэй. Мүнөө энэниие усадхаха талаар хүдэлмэри ябуулагдажа байна.

Энэ үбэд Улаан-Үдын ТЭЦ муугаар хүдэлжэ гараа. Эндэхи хүтэлбэрилэгшэд үбэлэй хүдэлмэридэ бүхы түхеэрэлгэеэ һайн бэлдэжэ шадаагүй байшоо. Энэнь олон шалтагаанһаа болоо. Заһабарилгын хүдэлмэри муу, хүнүүд олоороо ажалһаа гарана. Гэр байра дуталдана. Мүн сагии доогуур. 119 гэр булын байха гэр аһар дүрбэдэхи жэлээ баригдажа байнхай.

Энэ табан жэлдэ Гусиноозерско ГРЭС-эй табадахи энергоблок 1984 ондо, зургаадахиинь—1985 ондо ашаглалгада тушаахаар хараалагдана. Гадна гэр байра, бэшэшье барилганууд баригдаха юм.

Мүнөө зүбшэн хэлэгдэжэ байһан тогтоол соо хоёрдохи ТЭЦ барихаар хараалагдана. Энээнэй уһа халааха хоёр котел 1985 ондо, түрүүшын энергоблок 1986—1987 онуудта ашаглалгада үгтэхэ юм. Энэ табан жэлдэ Сибэнергострой 180 миллион түхэриэн барилга-хабсаралгын хүдэлмэри дүүргэхэ ёһотой болоно.

Удаань нүхэр Борисов хүдөө ажахые электрын элшэ хүсөөр хангаха асуудалда тоггоо. Жэл эрэхэ бүри хүдөөдэ электрын элшэ хүсэн ехээр хэрэглэгдэнэ. Тэдэ эндэхи энергетигүүдэй баазань тон һула. Техникэ үсөөнөөр үгтэнэ. Тэдэнэй олонхинь арбаа гаран жэл хүдэлжэ байнхай. Хоерлохоор, хүдөөдэ элдэб янзын 49 бааза барижа, тэдэниие хүдэлмэриие оньһожоруулха байна. Тэдэ эдэниие өөһэдын хүсөөр барижа шадахагүй байна. Үгынгөө түгэсхэлдэ тэрэ дутуу дунданууды усадхаха хэмжээнүүдые абаха байһанаа мэдүүлэ.

—Ажалай болон ажабайдалай эрхэ байдал һайжаруулха тушаа һаналаа табидаг предприятинуудай ажал хүдэлмэриин дүнгүүд ехэнхидээ дээгүүр байдаг гэжэ бодото ажабайдал хараһагдана, — гэжэ облсовпрофой түрүүлэгшэ **А. Д. Чукаев** тэмдэглэбэ. Үнгэрэгшэ табан жэлдэ ажалые сахиха хэрэгтэ республика доторнай 35 миллион түхэриг гаргашалагдаа, юһэдэхи табан жэлэйхидэ орходоо энэнь 13 миллион түхэригөөр ехэ бшуу. Энээнэй ашаар 26 мянган хүдэлмэришэдэй эрхэ байдал эрилтэнүүдтэй зохилдуулан һайжаруулагдаа.

Гэбэшье эдээ хоолой, түлишын, барилгын материалнуудай промышленностиин, «Забайкаллес» нэгэдэлэй, транспортна управлениин олохон предприятинуудта, ЛВРЗ-гэй, БАМ-ай хэдэ хэдэн бүлэгүүдтэ, республикын олохон колхоз, совхозуудта ажалай эрхэ байдал үшөөл хангалтагүй.

Энээнһээ болоно, жэл бүри 90 мянганһаа дээшэ хүдэлмэриин үдэр алдагдана. Хүдэлмэришэдэй, алба хаагшадай үбшэлхэ ушарһаа гараһан гээлтэнүүд һүүлэй жэлнүүдтэ хороногүй.

Санитарно - ажаһуудалай таһалганууд олохон предприятинуудта дуталдана. Жэшээнь, республика доторнай хубсаһаа үлгэхэ гардеробуудаар — 80 процентнээ доошо, душевойнуудаар — 70 процентнээ доошо, эхэнэрнүүдэй бэеын элүүрые сахиха таһалгануудаар — хэрэглэмжын хахадһаа доошонь хангагданхай. Хилээмэнэй зүйлнүүдэй управлениин, авиазаводой, харгы барилгын управлениин предприятинууд энэ талаар тон муу байдалтай.

Ниитын эдээ хоолой талаар байдал бүришье хангалтагүй. Хүдэлмэришэдэй столовонуудай һууринууд, нормативтай сасуулбал, ойролоод 56 процентээрнь хангана.

Эдэ бүгэдын эсэстэ хүдэлмэриин саг ехээр гээгдэнэ, ажалшадай урма зориг хухарна.

«Бурятавторемонт» нэгэдэлэй Шэнэ-Бэрээнэй завод арбадахи табан жэлдэ ажахын талаар гэр байра, социально-ажаһуудалай объектнүүдые ехээр бодхоогоо, харин цехүүдтэ ажалай эрхэ байдал һайжаруулха талаар юушье хэгдээгүй. Энээнһээ болоно, нёдондо энэ коллективэй хүдэлмэришэдэй 25 тухай процентнь ажалһаа гаража ошоһон байна. Үбшэлһэнһөө болоно, 21 мянган ажалай үдэр гээгдээ — хүн бүхэндэ 9 үдэр хүртэнэ.

Тиихэдэнь прибор бүтээлгын заводой ехэнхи цехүүд һайн эрхэ байдалтай, харин гэр байрын, социально-соёлой барилганууд удаарууйлагдана. Эндэнэй кадрнуудай гарга, оролго олошороо. Эдэ жэшээнүүд үйлэдбэриин болон социальна асуудалнуудые комплексноор, нэгэ зэргэ шиидхэхэ шухала байһаниень гэршэлнэ.

Энэ табан жэлдэ предприятинуудай мүнгөөр 4,5 мянган үхибүүдэй амарха пионерэй 12 лагерь, 15 санатори-профилактори баригдахаар хараалагдана. Профсоюзуудай мүнгөөр Аршаандахи санаторинуудай, Горячинскын шэнэ комплексын, «Байкальский бор» санаториин хоёрдохи ээлжэ һэй, 1.200 хүнэй байха туристска баазанууды барилга дүүргэгдэхэ.

Эдэ харюусалгатай зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэмнай туһалха гүйлтаар КПСС-эй обкомдо, республикын Министрнүүдэй Соведтэ хандаха байнабди.

— 1980 ондо эмхидхэгдэһэн «Улан-Удэтрансстрой» трест 1981 онһоо 1987 он хүрэтэрхи үедэ локомотив-вагон заһабарилгын заводые үргэдхэхэ болон шэнэлэн һэльбэхэ талаар 80 миллион түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри дүүргэхээр хараална, — гэжэ «Улан-Удэтрансстрой» трестын ахамад инженер **Е. Ф. Тарасюк** хэлэбэ. Улаан-Үдын аэропортые һэльбэн шэнэдхэлгэ дүтын нэгэ-хоёр жэл соо дүүргэгдэхэ байна.

Гадна энэ табан жэлдэ Улаан-Үдэдэ оршодог трестын коллективэй хүтэлбэрилэгшэдтэ байрын 6 гэр (хоёрынь баригдажа байнхай), хамтын байра, детсад-ясли, амаралтын бааза, пионерлагерь барихаар түсэблэнхэй.

1981 оной түсэбэй ёһоор ашаглалгын тон ехэ программа бэелүүлхээр хараалагдана. Трестын мүнөөнэй бодото арга боломжонуудай ниимэ ехэ хэмжээниинь таарлдуулагдаагүй гэжэ хэлэлтэй. Энээнһээ уламжалан, манай хүсэ, арга нөөсэнүүд олон газарта үригдэжэ һуларанхай.

Эдэ бүгэдын эсэстэ байгша оной 4 һарын түсэб генподрядаар — 80,7 процент, өөрынгөө хүсөөр — 86 процент дүүргэгдөө. Барилга-хабсаралгын табан эмхинүүдэй хоёрынь түсэбөө дүүргээгүй. Хараалагдаһан болзорто Улаан-Үдэдэ психбольницын комплекс, номой байшан ашаглалгада үгтэбэгүй. Металлопрокат багаар табигдаһан дээрэһээ аэропортые һэльбэн шэнэдхэлгэ удаарууллагдана.

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта).

КПСС-эй ОБЛАСТНОЙ КОМИТЕДЭЙ II ПЛЕНУМ

ЭЛИДХЭЛ ТУШАА ҮГЭ ХЭЛЭЛГЭ

(Түгэсхэл. Эхниинь 3-дахи нюурта).

Ендэр дээрэ —Холбоолжоной нүүрhэнэй үурхайн начальник **И. М. Щадов:**

— Холбоолжоной уурхайн коллектив дүрбэ hарынгаа түсэбые техннко-экономическа гол дүнгүүдээр дүүргээ. 980 мянган тонно нүүрhэн олзоборилогдобо, тэрэ тоодо түсэбhөө гадуур 11 мянган тонно, нёдондоной хидс орходоо 80 мянган тонн ор ехэ гээшэ. Хэрэглэгшэдтээ 1 миллион тонноhоо дээшэ нүүрhэ ябуулаабди. Энэ жэлэйнгээ түсэбые дүүргэхэмнай лабтай.

Гэбэшье уурхайн ашаглалгада үгтэhөөр гурбан жэл үнгэрбэшье, проектээр хараалагдаhан жэлэй 3 миллион тонно нүүрhэн мүнөөшье болотор олзоборилогдоногүй. Нёдондо 2740 мянган тонно абтаа.

Ушар шалтагаанииинь гэхэдэ, нэгэдэхеэр, уурхай автобаза хоёр гэр байраар дуталдана. Проектын хараалагдаhан 56 мянган дүрбэлжэн метр гэр байрын орондо мүнөө 27 мянган метртэй байнабди. Энээнhээ шалтагаалан, табан жэлэй дүүрэтэр ажалшадай үмэнэ ороhон үрисэ бусааха арга олгогдохогүй байна. Хоёрдохёор, 1979 ондо бэелүүлhэн геологическа тодорхойлолгын дүнгөөр олзоборилгын эрхэ байдал проектээр хараалагдаhанда орходоо тон ехэ илгаатай. Нүүрhэнэй нөөсэнүүд хүлеэhэнhээ бага байшоо.

«Востсибгипрошахт». институт 1981—1985 онуудай олзоборилгын хүдэлмэриин хүгжэлтын проект зохёоhон байна. Энэ проектээр 23 миллион түхэригэй нэмэлтэ капитальна гаргашанууд, тэрэ тоодо 20 мянган дүрбэлжэн метр гэр байра барихаар хараалагданхай. Харин энэ проект СССР-эй нүүрhэнэй промышленностиин министерство мүнөө болотор баталаагүй байна. Нэмэлтэ капитальна гаргашануудые түргөөр ашаглаагүй hаа; 1983 онhоо эхилжэ олзоборилгын хэмжээн 2,5 миллион тонно хүрэтэр бага болохо, саашадаа 2 миллиондо унахадаа болохо.

Капитальна барилга дээрэ тогтохоор. Жэлhээ жэлдэ манай министерство. «Востсибуголь» нэгэдэл капитальна барилгын хэмжээе дээшэлүүлхые оролдодог. Харин манай барилгашад жэл бүри гаргашалагдаhан мүнгэнэй оройдоол 60—68 процентыень ашаглана. 1980 оной февралиин 11-дэ КПСС-эй обкомой бюро Гусиноозёрскын ГРЭС-эй, Холбоолжоной уурхайн хүдэлмэри тухай тогтоол абаа бэлэй. Тэрэнэй ёhоор гэр байрын, социально-соёлой барилгые түргэдхэхөөр хараалагдаhан байгаа. Тиигээд энэ тогтоолые барилгашад дүүргэнэгүй гэжэ элидхэхэ байнаб. Нёдондоной хоёрдохи кварталда складтай болохо байгаад, мүнөөшье болотор тэрэмнай үгы. Һургуули баригдэнагүй. Уурхайн столовын барилгада гурбан жэл соо 304 мянган түхэригэйнь оройдоол 5,8 мянган түхэриг ашаглагдаа. Энэ жэлдэ 117 мянганай нэгэшье түхэригынь ашаглагдаадүй. Тиихэдэнь оройдоол 100 хүнэй hуурнтай столодо ааяр 1800 хүн эдеэлнэ. Ямар гээшэб энэ?

Гэр байрын, социально-соёлой барилгые түргэдхэхын тула энэ шухала асуудалда дахинаа бусахыень КПСС-эй обком болон Министрнүүдэй Соведтэ гүйлта оруулха ушартайбди.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын орлогшо **В. И. Черныш** үгэ хэлэхэдээ, арбадахи табан жэлдэ капитальна барилга үргэдхэхэ талаар республика дотор ямар хүдэлмэриин хэгдэhэн тухай, мүн шэнэ табан жэлдэ барилгашадай урда ямар зорилгонуудай табигдажа байhан тухай тогтоо.

Бүхыдөө барилга-хабсаралгын хүдэлмэри үнгэрhэн табан жэлэйхиhээ хэдэн зуун миллион түхэригөөр ехэ болохо байна. Түбхын түрүүн барилгын индустриальна hайн баазa бии болгохо, бүхы хүдэлмэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ шухала болоно. Жэлдээ 50 миллион хирпиисэ гаргаха Загорско завод ашаглалгада оруулагдаа. хирпиисын, силикатна заводуудые шэнэдхэн хүбилгаха хүдэлмэриин хэглээшье hаа, ханын материалнууд үшөөл дуталдаhаар. Тиимэhээ Гусиноозёрскдо 60 миллион хирпиисэ үйлэдбэрилхэ завод бариха ёhотойбди. Мүн сезоноор хүдэлхэ 5 завод бариха тогтоол абтаа. Тиихэдэ Бэшүүрэй хирпиисын заводые үргэдхэхэ, мүн түмэр-бетонно зүйлнүүдые, гэр барилгын томо панельнэ хэрэгсэлнүүдые бүтээхэ, барилгын модо болбосоруулха заводуудые шэнээр бариха хэмжээнүүд абтажа байна гэжэ нүхэр Черныш хэлэнэ.

Энэ табан жэлдэ барилгын предприятинуудые хүсэ ехэтэй болгохо, түмэр-бетоноор бүтээгдэhэн барилгын хэрэгсэлнүүдые ехээр үйлэдбэрилхэ, энээнэй ашаар гэр байрануудай барилгада хирпиисэ багаар хэрэглэдэг болохо ёhотойбди. Индустриальна баазыень бэхижүүлээд байбал, барилгын талмай дээрэ хэрэгтэй бүхы модон, түмэр, бетон хэрэгсэлнүүд таhалгаряагүй үгтэжэ байха зэргэтэй. Энэмнай капитальна барилгын гол асуудал. Энээндэ партийна, советскэ, ажахын органууд бүхы анхаралаа хандуулха зэргэтэй гэжэ үгэ хэлэгшэ заапа. Саашань тэрэ колхоз, совхозуудта, хүдөө ажахын гүрэнэй бусад предприятинуудта гэр байрын барилгые түргэдхэхэ тухай тогтоо. 1981 ондо хүдөөдэ хоёр байратай 1130 гэр баригдаха аад, оройдоол 599-ниинь баригдажа байна. Улаан-Үдэ городой шефскэ организацинууд хүдөөлэ 300 гэр бариха аад, тэрэнээ дүүргэнэгүй. Энэ талаар хүдөөдэ жэлэй дүүрэтэр 9 миллион түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри городой шефүүдэй хүсөөр бодхоогдохо ёhотой. Жэлэй хоёрдохи хахадта 1800 хүдэлмэришэдые энэ барилга хэхыень эльгээхэ зэргэтэй болонобди.

Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ хүдөө нютагуудта бүхыдөө 570 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра баригдаха зэргэтэй. Хүдөөдэ барилга хэхэ хэрэгтэ түрүүшынхеэ иимэ ехэ мүнгэ зөөри hомологдобо, тэрэниие заатагүй ашаглаха ёhотойбди гэбэ.

Шэнэ табан жэлдэ колхоз, совхозуудай хүдөө ажахын бүхы продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилхэ, хүн зоноо элдэб хоолой элдэб зүйлөөр гүйсэд хангаха, промышленностьда түүхэй эд ехээр үгэхэ гээшэ гол шухала болоно гэжэ Буряадай АССР-эй хүдөө ажахын министр **В. У. Дарханов** хэлэбэ.

Энэ зорилгые бэелүүлхэ хүсэн, арга боломжо, материальна техническэ үндэhэ hуури, финансова хангалгашье хүдөө ажахыдамнай бии. Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ республикын ажахынууд 5600 трактор, 4010 ашаанай автомашина, 2000 таряа хуряалгын комбайн, 193,8 мянган тонно минеральна үтэгжүүлгэ абаха байна. Бүхыдөө 440 миллион түхэригэй капитальна hомолого хүдөө ажахыда зорюулагдана. Энэнь урда табан жэлэйхиhээ 14,8 процентээр ехэ болоо.

Табан жэлдэ ороhо таряа үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ, мүн малдаа үбhэ тэжээл хүсэд хүрэхөөр бэлэдхэдэг болохо — хоёр гол шэглэлтэйгээр гаряан ажалаа хүгжөөхэ болонобди. Түбхын түрүүн газарай үрэжэл hайжаруулха, севооборот hайнаар нэбтэрүүлхын хажуугаар, хүрhэ хамгаалха, таряаланда үтэгжүүлгэ ехээр оруулдаг болохо тушаа онсо анхарал хандуулагдаха байна.

Тэжээл үйлэдбэрилгые бэеэ дааhан hалбари болгожо дүүргэхэ ёhотойбди. Тэндэ шэнэ, түрүү технологи үргэнөөр хэрэглэхэ, ажахынуудай хамжаанай индустриальна түхэлтэй тэжээл үйлэдбэрилхэ предприятинуудые эмхидхэхэ саг ерээ. Хэжэнгын райондо «Баян-Гол» гэжэ түрүүшын тиимэ нэгэдэл бии болгогдоо. Хорнин районд Дээдэ-Анаагай нэгэдэл эмхидхэгдэжэ байна. Саашалаа Захаамнай, Яруунын, Бэшүүрэй, Кабанскын районуудта тиимэ предприятинууд бии болгогдохо зэргэтэй.

Эрхим шанартай үрэhэ үргуулха тусхай hалбари бии болгохо, агрохимиин албаниие саашадань бэхижүүлхэ шухала гэжэ нүхэр Дарханов хэлэбэ.

Мал ажалые хүгжөөхэ талаар hомологдоhон мүнгэ зөөриин нилээд ехэ хубинь хонин hүрэгые олон болгохо, энэ hалбариин ашаг үрые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ зорюулагдаха юм. Хониной, үхэрэй мяханай нилээд ехэ хубинь ажахынууд хоорондын предприятинуудта үйлэдбэрилэгдэдэг болохо байна.

Һү hаалиин фермэнүүдтэ паспортизаци хэжэ дүүргээд, hү үйлэдбэрилгые поточно-цеховой гуримаар эмхидхэжэ эхилхэ болонобди. Энээнтэй хамта эхэ малые олошоруулха, тугал, хурьга, поршоонхо, унага олоор абаха хэрэгтэ ехэ анхарал табигдаха зэргэтэй. Тугалнуудые боксово түхэлэй байрада түлжүүлхэ, хурьгадые эхэhээнь hалгаагаад, томодхогдоhон байрануудта олоор суглуулжа шахаха дүй дүршэлые улам үргэнөөр хэрэглэхэ шухала.

Хүдөө ажахыда кадрнуудай дуталдаха, тэдэнэй ондоо тээшээ гаража ошохо ушар үшөөл үзэгдэhөөр. Тэдэниие hуурижуулха, колхоз, совхозуудые hайн мэргэжэлтэй кадрнуудаар хүсэд бэхижүүлхэ гээшэ тон шухала асуудал болоно. Тиимэhээ хүдөөгэй зоной социальна ажаhуудалай эрилтэдэ илангаяа ехэ анхарал хандуулха, hайн, мүнөөнэй эрилтэдэ хүрэмөөр гэр байрануудые бариха, худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой, хүүгэдэй сад-яслиин, хангалгын, соёлой эмхинүүдэй материально-техническэ үндэhэ hуури бэхижүүлхэ шухала.

Үбhэ тэжээлэй дутамаг байгаашье hаань, ажахынуудта малай үбэлжэлгэ урда жэлэйхиhээ hайнаар үнгэргэгдэжэ байна. Гэбэшье зарим газарта адууhа малай гарзалха ушар үзэгдэhөөр. Мүнөө бүхы адууhа малые зунай бэлшээридэ түргэнөөр эмхитэйгээр гаргажа, зунай хүхэ ногооной хаhада hайнаар адуулха, мяха, hү шадаал hаа ехээр абаха болонобди.

Һүүлэй үедэ хаа хаанагүй хура бороо орожо, газарай хүрьhэ яhала шиигтүүлээ. Тиимэhээ хабарай тарилгын хүдэлмэриие эрид түргэдхэхэ шухала болоо. Гэбэшье зарим районууд, ажахынууд тарилгаа хожомдуулжа эхилээд, удаанаар ябуулна, агрегадуудай хүдэлмэриие хоёр халаанда эмхидхэнэгүй. Эдэ бүгэдэhөө болоно, республика дотор хабарай тарилга хэхэ түсэб милл 27,4 процентдэ хүргэдэбэ.

СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай президиумэй түрүүлэгшэ **М. В. Мохосоев** республикын эрдэмтэдэй хэжэ байhан хүдэлмэри болон саашанхи зорилгонууд тухай тогтоо.

Мүнөө манай филиалай табан научна подразделенидэ хамта 300 научна хүдэлмэрилэгшэд, тэрэ тоодо эрдэмэй 19 доктор, эрдэмэй 150 кандидат хүдэлнэ. Бидэ ажалаа шүүмжэлхы ёhоор хаража. Шэнэ табан жэлэй түсэб табихадаа, тэрээндээ зохихо хубилалта оруулнабди. Республикын үйлэдбэриин хүсэнүүдые хүгжөөхэ хэрэгтэ эрдэм наукын оруулха хубита айхабтар ехэ. Бидэ энэ талаар манhаа дулдыдаха бүхы юумые үшөөл хэжэ шаданагүйбди гэжэ мэдэрхэ шухала гэжэ нүхэр Мохосоев хэлэнэ. Буряадай Зүүн (Яруунын) тээхи промышленна узел хүгжөөхэ, БАМ-ай баригдажа байhан газарта республикын хойто зүгтэхи зоные hайнаар ашаглаха талаар хэхэ юумэмнай ехэ гэбэ.

Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ газарай үрэжэл дээшэлүүлхэ, уhалагдадаг газар үргэдхэхэ хэрэгтэ урда табан жэлэйхиhээ хоёр дахин ехэ мүнгэ зөөри hомологдоо гэжэ республикын мелиорациин ба уhанай ажахын министр **Л. А. Санеев** хэлэбэ.

Тиимэhээ мелиоративна хүдэлмэриин хэмжээе эрид үргэдхэхэ ёhотойбди. Илангаяа Сэлэнгын, Зэдын, Мухар-Шэбэрэй, Баргажанай, Түнхэнэй, Хяагтын районуудта газарай үрэжэл дээшэлүүлхэ, уhалагдадаг газар үргэдхэхэ талаар туйлай ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ байна.

Эдэ жэлнүүдтэ бүхыдөө 30 мянган гектар газарые шэнээр уhалагдадаг болгохо ёhотойбди. 12 мянган гектарта намаг хатаагдаха, 15 мянган гектар газар уhалха хуушан уhалууриин системэнүүд hэльбэн шэнэлэгдэхэ. 120 мянган гектар эдлүүриин газар үндэhөөрөө hайжаруулагдаха зэргэтэй.

Газарай үрэжэл hайжаруулха, уhалха хүдэлмэриие үргэнөөр ябуулха гээшэ али тухай хэрэгтэй байhаниие hүүлэй хэдэн жэлэйгэн гасуур элитээр харуулаа. Уhалагдадаг, олон жэлэй ногоо тариhан газарhаа гектарай 20,7 центнер үбhэн абтана, харин добо газарhаа гектарай 7 центнер ургаса гарана. Энэмнай үшөөл бага гээшэ. Түрүү луговодуудай дүй дүршэл дээрэhээ харахада гектарай 30—40 центнер ургаса абадаг болохо арга боломжо хаа хаанагүй бии. Зарим ажахынууд уhалагдадаг бүхы сабшалан дээрэhээ гектарай 20—25 центнер үбhэ абаха юм.

Гэхэтэй хамта ажахынууд уhалагдадаг газар дээрэhээ харгаабхын, овощой ургаса абажа шадахагүй үшөөл болоогүй. Газарай үрэжэл дээшэлүүлхэ хүдэлмэри саг үргэлжэ ябуулха hанагүй, тэндэ хүдэлхэ тусхай бригада, звенонууд мүнөө са эмхидхэгдэнэ. Хоёрдохи дутагдал гэхэдэ, үтэгжүүлгын ехэнхинь уhалагдадаг газарта гаргагданагүй. Ажахынуудта бүлүүр станцинууд жэл бүри олон болоно, тэдэнь уhаар дуталдадаг ехэ гол мүрэнүүдэй эрьеда тодхогдоно. Тиимэhээ тэдэ станцинуудаар сабшалангые 3 дахин уhалха арга бии. Тэд нёдондо бүлүүр станцинуудаар 59,5 мянган гектар газар нэгэ дахин, мянга 14,8 мянган гектарынь хоёр дахин уhалагдаа. Үнэндөө, гурба уhалhан газарhаа гектарай 30—35 центнер үбhэ абтахадань, хоёр уhалhан сабшалан дээрэhээ гектарай 17—20 центнер ургаса хуряагдана, нэгэ уhалhан газарай ургаса бүришье бага.

Уhалагдадаг газарай жэл бүри үргэдхэгдэжэ, энээнтэй хамта промышленностьда, коммунальна ажаhуудалай хэрэглэмжэдэ ехээр гаргашалагдадаг болоходо бүхы дээрээ уhан дуталдажа боложо эхилээ. Тиимэhээ гол горход, нуур сөөрэмүүдэй уhые гамтай наринаар, ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ, hубаг ханаабуудые уhанай доошоо шэнгэхэгүйгөөр хэхэ, сорго хоолойнуудые табиха, нэгэ доро ехэ газар уhалха техникэ хэрэглэхэ болонобди. Уhа тогтоохо сөөрэмүүдые бариха шухала гэжэ нүхэр Санеев хэлэбэ.

• • •

Элидхэлые зүбшэн хэлсэлгын hүүлээр «1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүртэрхи үедэ Буряадай АССР-эй үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые комплекснoор хүгжөөлгэ тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй шиидхэбэринүүд дотор табигдаhан зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхэ хэмжээнүүдые хараалhан дэлгэрэнгы тогтоол КПСС-эй обкомой II пленум баталан абаа.

АЖАЛШАДАЙ ЭЛҮҮР ЭНХЫН ТҮЛӨӨ

СОВНАРКОМОЙ «АМАРАЛТЫН БАЙШАНГУУД ТУХАЙ» ТОГТООЛОЙ 60 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

Энэ табан жэлдэ амаралтын заншалта газарнуудта ба үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй эршэмтэйгээр хүгжэжэ байhан районуудта — РСФСР-эй Хара бэшэ хүрьhэтэй нютагуудта, Сибирьтэ, Алас-Дурнада, Казахстанда, Дунда Азида элүүржүүлгын хэдэн арбаад шэнэ гуламта бии болохо байна. КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, элүүр энхын албанай хүдэлмэрилэгшэд ажалшадай амаралтые эмхидхэлгээ нарижуулан hайжаруулха, бүхы талаhаань хүгжөөхэ гэжэ эрмэлзэнэ гээд профсоюзуудай курортнуудые эрхилхэ талаар Түбэй соведтэ ТАСС-ай корреспондентдэ мэдээсэhэн байна.

Арадай Комиссарнарай Соведэй «Амаралтын байшангууд тухай» тогтоол дотор тодорхойлогдоhон зорилгонууд удаа дараалан бэелүүлэгдэнэ. 1921 оной майн 13-да В. И. Ленинэй гар табиhан энэ документ дотор иигэжэ тэмдэглэгдэнэ: «Хүдэлмэришэд болон албахаагшадай жэл бүри абадаг ээлжээтэ амаралтаяа тон тааруу зохидоор, hайн эрхэ байдалда үнгэргэжэ, хүсэ шадалаа hэргээхынь, бэеынгээ элүүрые бэхижүүлхынь тула амаралтын байшангууд эмхидхэгдэнэ».

Совет засагай түрүүшын жэлнүүдтэ город шадархи дачанууды, урдань помещигүүдэй байhан буусануудые энэ зорилгоор үргэнөөр хэрэглэдэг, шэнэ байшангуудые баридаг байhан. Промышленна томо ехэ түбүүдтэ — Донбасста, Ураалда, Москва шадар, Ивановска, Тульска болон бусад областьнуудта амаралтын олон байшангууд баригдаа hэн.

Мүнөө манай орон дотор 7 мянга гаран пансионат, амаралтын байшан ба бааза хүдэлнэ. Тэндэ жэл бүри 8,5 миллион хүн бэеынгээ элүүрые hайжаруулдаг юм. Томо ехэ комплекснууд—болбосон түхеэрэлгэтэй мүнөөнэй түхэлэй олон дабхар байшангууд бодхоогдоно. Адлерта, Пицундада, Ялтада оршодог пансионадууд нэгэн доро хэдэн мянган амарагшадые байлгаха аргатай. Заводууд амаралтын баазануудые олоор баридаг болоо. Нуур сөөрэмэй дэргэдэ, ой модотой үзэсхэлэн hайхан газарта тэдэниие баридаг заншалтай. Элүүржүүлгын газарта ошохо путёвконуудай түлбэриие профсоюз дууhыень шахуу түлэдэг гээшэ.

Түрэлхидэй үхибүүдтэйгээ хамта амарха арга боломжо нилээд үргэдөө. Иимэ амаралта эмхидхэхэ гээшэ тон шухала гэжэ партиин XXVI съезд дээрэ онсолон тэмдэглэгдэhэн байна. Мүн 300 гаран пансионат ба амаралтын байшан түрэлхидые үхибүүдтэйнь хамта угтан абаха аргатай. Үхибүүдэй наадаха таhалганууд ба талмайнууд тэндэ түхеэрэгдээ, библиотекэнүүдтэ үхибүүдэй номууд байдаг болоо. Кружогууд эмхидхэгдэнэ. Тусхай hургуули дүүргэhэн медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд тэндэ хүдэлдэг болоо.

Гэр бүлөөрөө амарха хэрэгые hайнаар эмхидхэхын түлөө бүхэсоюзна конкурс-харалгын дүнгүүд hаяхан согсологдоhон байна. Сочи курортын пансионадуудай «Адлер» гэhэн нэгэдэл, Ригын далайн эрьедэхи «Лиелупе», Воронежско областьдо Ф. Э. Дзержинскиин нэрэмжэтэ, Крымдэ «Голубой залив», Ленинградска областьдо В. В. Воровскиин нэрэмжэтэ, Примориин хизаарта «Нептун» гэhэн амаралтын байшангууд конкурс-харалгада илажа гараа. Профсоюзуудай элүүржүүлгын бүхы газарнууд тэдэнэй дүй дүршэлые хэрэглэнэ.

(ТАСС).

Израилиин сэрэгүүд дайлан абаhан газар дээрээ араб нютаг зониие мүрдэнэ, харшална.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Израилиин солдадууд Газай сектэрэй араб хүнүүдэй үдэр бүриинь байдалые хинан хаража, буу зэбсэгээр айлгана.

Камера Пресс—ТАСС-ай фото.

• ТАСС • АПН • ХИЛЫН СААНАҺАА

АМГАЛАН БАЙДАЛ ХАНГАХЫЕ УРЯАЛҺАН УРМА ЗОРИГ БАДАРУУЛМА ҮГЭ

Баатар-хото Киевтэ бодхоогдоhон мемориальна комплексые нээлгын баярай ёhолол дээрэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэhэн үгэ дэлхэйн хэблэл, радио болон телевидениин гол анхарал татаhаар. Элдэб оронуудай олониитэдэ мэдээсэл дамжуулдаг хэрэгсэлнүүд энээн тухай дэлгэрэнгыгээр мэдээсэхэ зуураа, эб найрамдал хангаха, шахардуу байдалай hуларалгые бэхижүүлхэ, дэлхэйн шэнэ дайнай аюулые саран зайсуулха, тэнэг аашануудые сэсэн бодолой илаха ябадал туйлаха ошото халуун уряагай удха түгэс үгэнүүд hонирхол үүсхэнэ.

СОФИ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежнев Днепр мүрэнэй эрье шадарай үндэр добуун дээрэhээ үгэ хэлэхэдээ, хүн түрэлтэнэй дээдэ зэргын эрмэлзэл болон эрхэнүүдые, ажабайдал болон энхэ тайбаниие хамгаалхын түлэ үнэн зүрхэнэй оролдолго гаргахыень дахинаа уряалан хандаба, — гэжэ **Болгариин «Земеделско Знаме»** газетэ редакционно статья дотороо бэшэнэ. Совет хүтэлбэрилэгшын хэлэhэн сэсэн үгэнүүд — КПСС-эй ленинскэ эб найрамдалта, залан шууд политикын, партиин XXVI съездын саашадань үргэлжэлүүлэн хүгжөөhэн КПСС-эй гадаадын-политическэ программын бодото шэнэ гэршэ болоно. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай уршагта түймэрэй соробхилhон үдэрнүүдые баатаргаар дабажа гараhан коммунист, сэрэгшэ фашис Германиие совет арадай дараhан Илалтын үдэр эдэ үгэнүүдээр хэлэбэ,—гэжэ тус газетэ тусхайлан тэмдэглэнэ.

НЬЮ-ЙОРК. Америкын Эн-би-си гэдэг телевизионно компаниин программа Киевтэхи мемориальна комплексые нээлгын үедэ Л. И. Брежневэй хэлэhэн үгэ тухай мэдээсэлээр үдэшынгөө дамжуулгые эхилээ. Совет хүтэлбэрилэгшэ «зүүн ба баруун оронуудай хоорондын хөөрэлдөө үргэлжэлүүлхые дахин уряалаа», —гэжэ тэрэ программын хүтэлбэрилэгшэ тэмдэглэбэ.

ПАРИЖ. Л. И. Брежневэй хэлэhэн үгые тодорхойгоор тайлбарилhан Франс Пресс агентствын мэдээсэл дотор иигэжэ хэлэгдэнэ: Коммунис партиин ба Совет гүрэнэй ударидагша үргэн хөөрэлдөө хэхэ шэнэ дурадхалтайгаар США-да, баруун тээхи бусад оронуудта хандахадаа, бүтэмжэтэй ямаршье бодомжо СССР-эй зүгhөө хололоо ойлгогдон угтаглаха байха гэжэ мэдүүлээ. Тиимэ хөөрэлдөөнүүдэй хаанашье хэгдээ hаань, ямаршье асуудалнуудта зорюулагдаа hаань, эб найрамдалай ба энхэ түбшэн харилсаа холбооной аша туhые гол болгон табидаг байгаабди, табихашье байхабди гэжэ Л. И. Брежнев тусхайлан тэмдэглэбэ.

УЛААН-БААТАР. Мүнөө сагай политическэ ба гүрэнэй элитэ ехэ ажал ябуулагша Леонид Ильич Брежнев баримтануудаар баян, удха түгэс үгэ хэлэхэлээ. уласхоорондын байдалай онсо шухала асуудалнуудта тодо hонор харюу үгөө. Сэрэгэй талаар СССР-hээ булюу болохые хүсэгшэдэй үүдхэн дэбэргэhэн, буу зэбсэгүүдые бүри ехээр үрдилдэн түхеэрэлгын хосоролто хойшолонгуудтай байха тухайда США-гай шэнэ захиргаанда, тэрэнэй союзнигуудта hануулба, — гэжэ МОНЦАМЭ агентствын шэнжэлэл дотор тусхайлан тэмдэглэгдэнэ.

ТОКИО. «КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь зүүн ба баруун оронуудай хөөрэлдөө хэхые дахин уряална», «Буу зэбсэгүүдые хорооxо зорилгоор хөөрэлдөө хэхэ уряа», «Советскэ Союз амгалан хөөрэлдөөнүүдые hайшаана» гэhэн гаршагуудтайгаар Токиогой газетэнүүд Л. И. Брежневэй Киевтэ хэлэhэн үгэ тухай мэдээсэлнүүдые тунхаглаба.

ЭРДЭНЭТ КОСМОНАВТНУУДЫЕ УГТАБА

ЭРДЭНЭТ. Интернациональна хани барисаанай — Эрдэнэт хүндэтэ айлшадые — замбуулинай совет-монгол хамтын экипажай гэшүүдые угтаба. Республикын промышленна шэнэ түбэй хэдэн мянган зон замбуулинай баатарнуудые — В. Джанибеков, Ж. Гуррагчаае амаршалхын тула, тугууд болон траспарантнуудаар шэмэглэгдэhэн үйлсэнүүдтэ суглараа.

«Эрдэнэт» гэжэ ашагта малтамал шанаржуулдаг комбинатай хүдэлмэришэд, барилгашадай сугларhан Заhабарилгын-механическа заводто монгол-совет хани барисаанай баярай митинг болобо. СССР-эй летчик-космонавт Советскэ Союзай хоёр дахин Герой В. Джанибеков эндэ үгэ хэлэхэдээ, замбуулинда амжалтатайгаар ниидэлгэ — аха дүү хоёр партиин ба арадай бата хани барисаанай, нягта харилсаа холбооной үрэ дүн, замбуулинай дайдые амгалан зорилгоор шэнжэлэн ашаглаха зорилготой шухала шэнэ ябуулга болоно гэжэ тусхайлан тэмдэглээ.

Замбуулинда эрхэтэдэйнь гараhан түрүүшын арбаад оронуудай тоодо орогшо социалис Монгол орон түүхэтэ богонихон болзор соо экономическа, социальна ба научна хүгжэлтын бүхы hалбаринуудаар арад зонойнгоо али тухай ехэ амжалтануудые туйлаhыень бүхы дэлхэйдэ элирхэйлэн харуулба. Мүнөөнэй «Эрдэнэт» дэлхэйн тон томо түрүүшын арбаад предприятинуудай тоодо мүн лэ оролсоно. Энэнь тон ехэ ушар удхатай. «Ажалдаа, замбуулинда — нэгэн экипажаар» гэhэн үгэнүүд замбуулинда гараhан космонавтнуудай уряа, аха дүү хоёр арадай бүхы ехэ хэрэгүүдэй уряа болодог байhаниинь дэмы бэшэ.

А. ДЕНИСЕВИЧ.
(ТАСС).

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «КПСС-эй Центральна Комитэдтэ», —тогтоол. «Совет-Конгын хөөрэлдөөн», «Хани барисаанай оршон байдалда» — ТАСС-ай мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи, гурбадахи хуудаhанууд. КПСС-эй Буряадай обкомой пленум тухай тоосоон. Пленум дээрэ КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. Модогоевой хэлэhэн элидхэл болон элидхэл тушаа үгэ хэлэлгэнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. Республикын нютаг нютагай hонин. Бокс. «Шүүмжэлэгшэд, түрүү hуурии түлөө тэмсэгшэд» — Б-М. Жигжитовэй корреспонденци. ГАИ-гай экран. Хилын саанаhаа абтаhан мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. Мэдээсэлнүүд, сонoсхолнууд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Орбита. 8.55—Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 10.05 — «Долгие дни, короткие недели...» — уран hайханай фильмын 1-дэхи сери. 11.10 — «Берег добрых дел» —баримтата фильм. 11.30 — Молдавиин ССР-эй «Жок» гэжэ арадай хатарай гүрэнэй академическэ ансамблиин концерт. 12.15 — Шэнэ hонин. 15.10 — Дамжуулгын программа. 15.15 —Шэнэ hонин. 15.35—Чехословакиин Компартиин 60 жэлэй ойдо. «Чехословаки —мүнөөдэр»—кинопрограмма. 16.15— «Шатарай hургуули». Эхилэгшэдэй класс. 16.45 — Гандболоор СССР-эй чемпионат. ЦСКА — «Буревестник» (Тб).

Улаан-Үдэ. 17.15 — «Байгал» —дамжуулга. 17.45—Уласхоорондын шэнжэлэл (буряадаар).

Орбита. 18.00 — «Олон түмэнэй ленинскэ университет». Социалис гүрэнүүдэй аха дүүгэй хани барисаанай харилсаа холбооной бэхижэл тухай. 18.35 «Солдатская сказка»— мультфильм. 19.05 — Футболоор Кубок эзэмдэгшэдэй кубогта. «Динамо» (Тб)—«Карл Цейсс» (ГДР). Забhартань — «Мүнөөдэр — түби дэлхэйдэ». 20.50 —«Долгие дни, короткие недели...» — уран hайханай фильмын 2-дохи сери. 22.00—«Время. 22.35 — СССР-эй арадай артист С. В. Образцовой концертнэ студида болоhон Останкинодахи үдэшэ. Түгэсхэлдэнь —«Мүнөөдэр — түби дэлхэйдэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Орбита. 12.55 — Дамжуулгын программа. 13.00 — «Манай сэсэрлиг». 13.30 — В. Вишневский. «Уран зохёолшо, коммунист». 14.20 — «Росспи» — эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 14.40 — «Врачта — экран». 15.40 — «Как Иван Иванович поссорился с Иваном Никифоровичем» —уран hайханай фильм. 16.45 — «Археологи гэршэлнэ» — эрдэм дэлгэрүүлгын фильм.

Улаан-Үдэ. 17.00 — Сонoсхолнууд.

Орбита. 17.15 — «Орлёнок» телестудиин концертнэ зал.

Улаан-Үдэ. 18.00 — Дирижер М. Балдаевай творчество тухай. 18.40 — «Увлеченность» — телеочерк. 19.00 — «Сибирские узоры» — концерт.

Орбита. 20.00 — «Мэдээжэ аад, юрэ бусын юумэн». 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!». «Данка и Яшка» — мультфильм. 21.15 —Концерт. 22.00 — «Время». 22.35 — «Скажи мне свое имя» — уран hайханай фильм. 24.00— Спортын дамжуулга; 1. Футболоор СССР-эй чемпионат. «Спартак» — «Кайрат» (Алма-Ата). 2. Хоккейгээр СССР-эй чемпионат ЦСКА — «Динамо» (М).

САГАН УЛАРИЛ

МҮНӨӨДЭР республика доторнай нэгэ сэлмэжэ, нэгэ бүрхэжэ байха, хура бороо орохогүй. Баруун-хойноhоо секундын 7—12 метр хүсэтэйгөөр hалхилха. 11—16, зарим нютагуудта 5—10 метр хүсэтэйгөөр hалхилха.

УЛААН-ҮДЭДЭ үүлэтэйшэг байха, хура бороо орохогүй. Баруун-хойноhоо секундын 7—12 метр хүсэтэйгөөр hалхилха. 12—14 градус дулаан байха.

Майн 15—16-най үдэрнүүдтэ нэгэ сэлмэжэ, нэгэ бүрхэжэ байха. Хура бороо орохогүй. Баруун тээhээ секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр hалхилха. Һүниндөө 2 градус дулаанhаа 3 градус хүрэтэр хүйтэн байха. Үдэртөө 15—20 градус дулаан байха. Зарим нютагуудта hүниндөө 8 градус хүрэтэр хүйтэн болохо, үдэртөө 10—15 градус дулаан байха.

Редакторай орлогшо
И. Р-Д. ОЧИРОВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор—2-54-54, приемная —2-54-93, зам. редактора—2 68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56 23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства —2-64 36, 2 63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21 информации—2-34-05, перевод—2 54-93, писем и селькоров —2-67-81, корректорская—2-35-95, машинное бюро —2-57-63, фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений—2 65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли.
Н-00478. Заказ № 111. Индекс 5901.